

Možnosti osobní a pedagogické asistence v mikroregionu Novobydžovsko

Diplomová práce

Vypracoval: Bc. Michal Pavelka

Vedoucí práce: Mgr. Miroslava Plívová

Katedra zdravotní TV a tělovýchovného lékařství Fakulty tělesné výchovy a sportu

Univerzita Karlova v Praze

Praha, 2009

Abstrakt

Název:

Možnosti osobní a pedagogické asistence v mikroregionu Novobydžovsko

Anglický název:

Personal and Pedagogic Assistance Options in Micro Region Novobydžovsko

Cíle práce:

Vytvoření přehledu institucí poskytující služby osobní a pedagogické asistence v mikroregionu Novobydžovsko a pokrytí těmito službami v daném mikroregionu. Vytvoření přehledu požadavků pro výkon práce osobního a pedagogického asistenta z pohledu poskytovatelů v mikroregionu Novobydžovsko.

Metody:

Dotazník vlastní konstrukce, rozhovory s vedoucími pracovníky v zařízení poskytující osobní asistenci, studium dostupných materiálů z jednotlivých organizací.

Výsledky:

Práce vytváří přehled vzdělávacích zařízení a zařízení poskytující sociální služby v mikroregionu Novobydžovsko, práce rovněž mapuje poptávku po službách osobní a pedagogické asistence a požadavků pro vykonávání této profese v uvedených zařízeních. Součástí práce je upozornění na problémy při poskytování těchto služeb v mikroregionu. Mezi hlavní problémy patří financování asistentů, nedostatek uchazečů a odborná kvalifikace.

Klíčová slova:

Osobní a pedagogická asistence, mikroregion Novobydžovsko, člověk se zdravotním postižením.

Abstract

Title:

Personal and Pedagogic Assistance Options in Micro Region Novobydžovsko

Objective:

To survey the institutions which tender the personal and pedagogic assistance in micro region Novobydžovsko and their lay-out in the mentioned area. To list the micro region requirements demanded from a personal and pedagogic assistant.

Methods:

Self-created questionnaire, interviews with the personal assistance institutions leaders, study of the available organizations documents.

Results:

The work surveys not only the educational and social work institutions in micro region Novobydžovsko, but also the personal and pedagogic assistance demand and the necessities for working in the mentioned institutions. The work notices problems with providing these services in the micro region, too. The main troubles are assistants financing, the lack of expectants and professional qualification.

Key words:

Personal and pedagogic assistance, micro region *Novobydžovsko*, disabled person

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně pod vedením Mgr. Miroslavy Plívové a použil jsem pouze uvedenou literaturu.

V Praze dne 25. 8. 2009

.....
Michal Pavelka

Chtěl bych poděkovat vedoucí diplomové práce Mgr. Miroslavě Plívové za výbornou spolupráci, za cenné rady a kritické připomínky, které mi poskytovala během konzultací. Také bych rád poděkoval Mgr. Iloně Tauchmanové ze speciální MŠ Sloupno, ředitelce soukromé speciální školy Daneta v Hradci Králové Mgr. Monice Bourové a pracovníkům na sociálním odboru města Nový Bydžov za trpělivou spolupráci během realizace diplomové práce.

Souhlasím se zapůjčením této bakalářské práce ke studijním účelům a prosím, aby byla vedena evidence vypůjčovateli, a ti aby pramen řádně citovali.

Datum	Jméno a příjmení	Poznámky	Podpis

OBSAH

I. Úvod	9
II. Cíle a úkoly	10
III. Vědecké otázky	11
IV. Teoretická část	12
4.1. Osobní asistence	12
4.1.1. Vymezení pojmu osobní a pedagogický asistent.....	12
4.1.2. Typy osobní asistence.....	14
4.1.3. Typologie poskytovatelů osobní asistence.....	17
4.1.4. Předpoklady k profesi osobního asistenta.....	18
4.1.5. Financování osobní asistence.....	19
4.2. Asistent pedagoga	20
4.2.1. Asistent pedagoga pro žáky se zdravotním postižením.....	20
4.2.2. Asistent pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním.....	21
4.2.3. Vzdělání asistentů pedagoga.....	22
4.2.4. Financování pedagogické asistence.....	23
4.3. Rizika osobní a pedagogické asistence	24
4.3.1. Rizika přicházející od klientů.....	24
4.3.2. Rizika přicházející od asistentů.....	25
4.3.3. Syndrom vyhoření.....	26
4.4. Člověk se zdravotním postižením	28
4.4.1. Handicap.....	28
4.4.2. Nezávislý způsob života.....	29
4.5. Komu jsou služby asistence určeny	31
4.5.1. Lidé se smyslovým postižením.....	32
4.5.2. Lidé s tělesným postižením.....	33
4.5.3. Lidé s mentálním postižením.....	35
4.5.4. Lidé s psychickým postižením.....	36
4.5.5. Senioři.....	37

4.5.6. Děti se zdravotním postižením.....	38
4.6. Způsoby práce s uživatelem.....	39
4.6.1. Přístup zaměřený na klienta.....	39
4.6.2. Preterapie.....	40
4.6.3. Validace.....	40
4.6.4. Reminiscenční terapie.....	41
4.6.5. Alternativní a augmentativní komunikace.....	41
V. Praktická část.....	43
5.1. Metoda sběru dat.....	43
5.2. Organizace výzkumu.....	43
5.2.1. Charakteristika mikroregionu Novobydžovsko.....	43
5.2.2. Přehled vzdělávacích zařízení mikroregionu.....	45
5.2.3. Přehled zařízení poskytující sociální služby.....	50
5.3. Výsledky výzkumu.....	50
5.4. Diskuze.....	58
VI. Závěr.....	63
VII. Seznam literatury.....	64
VIII. Seznam obrázků a grafů.....	68
IX. Seznam příloh.....	68

I. Úvod

Vzhledem k neustálému nárůstu počtu zdravotně handicapovaných osob vnímám osobní asistenci a asistenci pedagoga jako velmi důležitou a nezbytnou součást při pomoci dětem, žákům nebo studentům a občanům se zdravotním postižením jak v oblasti sociální, tak v oblasti vzdělávací.

Cílem diplomové práce je nastínit problematiku osobní a pedagogické asistence v mikroregionu Novobydžovsko, poukázat na právě aktuální přednosti a nedostatky při zřizování osobní či pedagogické asistence v tomto mikroregionu.

Práce by rovněž mohla sloužit nejen pro zájemce o tuto problematiku, ale i jako návod pro samotné uchazeče o zaměstnání jako osobní asistent, nebo asistent pedagoga.

Vycházím z odborné literatury, z konzultací na sociálním odboru městského úřadu Nový Bydžov, ve speciálních školách a zařízeních poskytující služby osobní a pedagogické asistence, také z vlastních zkušeností, když jsem pracoval jako osobní asistent a asistent pedagoga v základní škole speciální a v mateřské škole pro děti s kombinovaným postižením.

II. Cíle a úkoly

Cílem této práce je vytvoření přehledu institucí poskytující služby osobní a pedagogické asistence v mikroregionu Novobydžovsko a pokrytí těmito službami v tomto mikroregionu. Vytvoření přehledu požadavků pro výkon práce osobního a pedagogického asistenta z pohledu poskytovatelů v mikroregionu Novobydžovsko, také poukázat na možná rizika při práci OA nebo PA.

Úkolem této práce je na základě práce s odbornou literaturou a z konzultací oslovených subjektů prostřednictvím nestandardizovaného dotazníku získat informace, které vytvoří přehled institucí a subjektů zřizující OA a PA, také podmínky nezbytné pro zřizování těchto služeb v mikroregionu Novobydžovsko. Práce je konstruována tak, aby se co nejzřetelněji vymezil pojem osobní a pedagogický asistent, jeho pracovní náplň a způsoby zřizování služeb osobní a pedagogické asistence.

III. Vědecké otázky

Otázka č.1   Jaká je nabídka osobní a pedagogické asistence v mikroregionu Novobydžovsko

Otázka č.2   Jaké jsou podmínky pro zřízení a realizaci této služby v mikroregionu Novobydžovsko

Otázka č.3   Jaké jsou požadavky pro uchazeče osobního a pedagogického asistenta z pohledu jednotlivých poskytovatelů v mikroregionu Novobydžovsko?

IV. Teoretická část

4.1. Osobní asistence

„Sociální služby napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, díl 3, § 38).“

Zdravotní postižení je náročná sociální situace. Podle Hadj-Mousovové *„každé postižení působí podle toho, jak ho člověk prožívá, jak řeší svou situaci a jak způsoby řešení ovlivňují jeho osobnost. Postižení lze z hlediska prožívání chápat jako náročnou životní situaci, protože dlouhodobě působí na jedince zatěžujícím vlivem, zvyšuje stres, zhoršuje jeho každodenní situaci, způsobuje řadu konfliktů, z nichž některé jsou pro člověka s postižením neřešitelné a způsobují řadu frustrací“* (Vágnerová; Hadj-Mousová; Štech, 2000).

4.1.1. Základní vymezení pojmu osobní asistent

V odborné literatuře existuje mnoho definic OA. Průlomem je definování služby OA v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách:

„Osobní asistence je terénní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba se poskytuje bez časového omezení, v přirozeném sociálním prostředí osob a při činnostech, které osoba potřebuje.“ (Matoušek 2005).

Služba podle tohoto zákona obsahuje tyto činnosti: pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, při osobní hygieně, pomoc při zajištění stravy a chodu

domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.

Služba OA patří mezi služby poskytované za úhradu a měla by být poskytována podle Národních standardů kvality sociálních služeb.

Velmi důležitým zdrojem informací o OA jsou publikace od Hrdé z POV, v nichž je tato služba podrobně definována včetně mnoha praktických rad. Její definice zahrnuje pouze lidi se ZP, protože na ně se POV zaměřuje. K činnostem jmenovaným v zákoně přidává psychoterapii.

„Cílem poskytovaných služeb je pomoc člověku, který k životu pomoc druhé osoby potřebuje, zvládat prostřednictvím osobního asistenta ty úkony, které by dělal sám, kdyby neměl postižení. Komplex služeb se skládá ze základních prvků obligatorních (závazných, povinných): pomoc při hygieně, při stravování, sebeobsluze, pomoc při zajištění chodu domácnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, pomoc při prosazování práv a zájmů. Ze základních prvků fakultativních je to poskytnutí informace (z hlediska zrakově postižených klientů je tento prvek obligatorní) a psychoterapie. Poskytování služby není časově ani místně ohraničeno.“ (Hrdá, 2003).

Matoušek se vyjadřuje o OA podobnými slovy: *„Osobní asistence je osobní pomoc osobám se zdravotním postižením, jež zahrnuje služby, které zmírňují důsledky postižení jedince při všech jeho činnostech. [...] Obsahem péče je zajištění běžných životních úkonů, údržba domácnosti, zajištění stravy, pomoc při toaletě, při dopravě, při výchově dětí a zajištění kontaktů se společenským prostředím (např. při studiu a zaměstnání) apod. Jedná se o intenzivní sociální péči, která může být poskytována i 24 hodin denně, v případě potřeby kombinovatelnou s odbornou péčí zdravotní. [...] Cílem osobní asistence je umožnit postiženým lidem, aby žili způsobem života, který se co nejvíce blíží životu bez postižení.“ (Matoušek, 2003).*

Novosad oproti předešlým definicím OA zahrnuje mezi uživatele též seniory a pečující osoby: *„Osobní asistence je kompenzační pomůckou, jejímž posláním je kompenzovat problémy s mobilitou, komunikací, sebeobsluhou, bezpečností apod., které vyplývají z klientova zdravotního postižení. Příjemci služeb osobní asistence jsou osoby*

s tělesným, smyslovým a mentálním postižením, senioři a také rodiny, pečující o dítě nebo dospělého se zdravotním postižením.“ (Novosad, 2006).

OA je vhodné kombinovat s ostatními sociálními, popř. zdravotnickými službami, jak dále ukazuje kapitola o typech OA.

OA, pečovatelská služba, ale i domácí ošetrovatelská služba (Home Care) se nevyklučují. Naopak by se měly vzájemně doplňovat. Jsou to služby, které mají velmi podobnou cílovou skupinu uživatelů. OA je zaměřena s větší intenzitou na osobní dohled a doprovod osoby, které je služba poskytována, při zajištění kontaktu se společenským prostředím. Pečovatelská služba zajišťuje pečovatelskými úkony zejména základní životní potřeby osob (Novosad, 2006). Na rozdíl od pečovatelské služby by měla být OA poskytována bez omezení místa, času a bez závazně vymezených úkonů.

Baláž vyzdvihuje zejména aktivizační charakter OA oproti pečovatelské službě. OA napomáhá lidem k začlenění do společnosti. Ačkoliv má OA s pečovatelskou službou mnoho společného, OA začíná právě tam, kde pečovatelská služba končí. Na základě uspokojených základních životních potřeb asistuje lidem s postižením v uspokojování potřeb vyplývajících z jejich společenského postavení (Baláž, 2006).

4.1.2. Typy osobní asistence

OA pracuje s jednotlivcem. Každá OA je uzpůsobená podle konkrétního člověka, ať se jedná o jakékoli postižení. Musí se přizpůsobovat nejen momentálnímu stavu, potřebám uživatele, ale také jejich změnám, tzn. zhoršování nebo zlepšování fyzického či psychického stavu, atakám a rodinným okolnostem.

- **Osobní asistence podle potřeby:**

- a) **Nárazová celodenní OA** – víkendy, pomoc v nouzi, zástup za pečující osobu, dovolená, aj.
- b) **Pravidelná OA** - doprovod a pomoc při vzdělávání, pracovních činnostech a společenských i kulturních aktivitách, osobní hygieně, údržbě domácnosti

c) **Nepřetržitá celodenní OA** - stálá pomoc při všech činnostech i v nočních hodinách, hygiena, oblékání, přemísťování, podávání jídla, procvičování, doprovody atd. (Novosad, 2006).

- **Osobní asistence podle zaměření:**

a) **Sebeurčující OA** – uživatel je sám schopen vyškolit si, organizovat a vést svého asistenta, kterého si vybere. Podle Novosada i Hrdé takový asistent nepotřebuje žádné odborné školení. Jestliže je potřebné jakékoli školení, jedná se podle jejich názoru o řízenou asistenci. Uživatel si hledá svého osobního asistenta sám. Jestliže se uživatel rozhodne pro tento druh OA, musí být samostatný a bere tím na sebe zodpovědnost ve vyřizování případných problémů (Hrdá 2003).

Podle mého názoru by měl každý asistent projít minimálně kurzem pro osobní asistenty. Hlavním důvodem je ochrana sebe sama před syndromem vyhoření, před vlastními zdravotními problémy při manipulaci s uživatelem a rovněž ochrana před zneužitím uživatelem. Ve stejné rovině stojí i zájem uživatele.

b) **Řízená osobní asistence** – používají ji ti lidé, kteří potřebují vyškolené asistenty, jejichž práce je koordinována zvenčí. Jedná se zejména o lidi s mentálním, psychickým a smyslovým postižením, kteří nezvládají řízení OA. Řízená OA je převážně poskytována nestátními neziskovými organizacemi (dále NNO) (Hrdá, 2003).

- **Osobní asistence podle určení** (Novosad, 2006) :

a) **Všeobecnou OA** – širokospektrální činnost, kterou nelze předem přesně definovat a která zachycuje uživatelské potřeby, plynoucí z jeho životního stylu, ale i z aktuální situace nebo z jeho neočekávaných potřeb.

b) **Speciální OA** – která se zaměřuje na určitou činnost, v níž má uživatel nějakou funkční poruchu či problém a potřebuje pomoci. Rozdělení různých typů asistencí je nezbytné jednak z hlediska kvalifikace a akreditace asistentů či zastřešujících organizací, jednak kvůli jejich finančnímu i společenskému ohodnocení (Novosad, 2006).

- **Speciální osobní asistence:**

Pracovní asistence – asistent pomáhá klientovi s prací na jeho pracovišti. Úkolem pracovních asistentů je v některých případech pomoci pracovníkovi se ZP naučit se potřebným pracovním a sociálním dovednostem natolik, aby se dokázal v co nejvyšší míře osamostatnit.

Osobního asistenta lze také využít v chráněné dílně. Zde lidé s postižením nejsou vystavováni běžným podmínkám trhu a zároveň se mohou naučit některé pracovní dovednosti. Uživatelé pracují společně, ale odpadá zde konkurence.

Asistence pro chráněné bydlení – asistent se zaměřuje na sebeobsluhu a výkon činností uživatele, které souvisejí s chodem jeho domácnosti a on sám je nezvládá. Zároveň asistent může pomáhat s hospodařením, vedením domácnosti i vyřizováním různých záležitostí (zejména u lidí s mentálním postižením). Taková asistence umožňuje lidem žít v soukromí vlastního bytu a přitom mít zabezpečeny své potřeby. Rozsah asistence záleží na potřebách uživatelů (Novosad, 2006).

Dále Kodymová a Koláčková uvádějí **podporované bydlení** (uživatel má vlastní byt) a **komunitní bydlení** jako další formy, kde je potřeba práce osobních asistentů. (Matoušek; Koláčková; Kodymová, 2005).

Asistence pro matky s tělesným či jiným postižením – asistent pomáhá matce s péčí o dítě a kompenzuje její funkční omezení (pohyb, manipulace s dítětem, domácí práce, komunikace apod.) (Novosad, 2006).

Prosociální asistence – jedná se o doprovod uživatele při společenských a kulturních akcích s cílem umožnit mu kontakt se sociálním prostředím a účast na životě společnosti. Do této formy asistence se stále více zapojují asistenti z řad dobrovolníků (Novosad, 2006).

Asistence pečujícím – zlepšení nelehkého postavení pečujících souvisí s rozšířením sítě služeb rané péče i služeb respitní péče a také OA. Spočívá tedy v přenesení vymezených oblastí péče na asistenta tak, aby se pečující mohli mimo jiné věnovat

zaměstnání, odpočinku, vlastnímu zdraví i záležitostem, které by jinak nemohli vyřídit (Novosad, 2006).

Novosad zdůrazňuje, že *„výše uvedené typy nebo formy OA nemají statický charakter, naopak se flexibilně slučují, kombinují, prolínají a vyvíjejí v závislosti na klientově osobnosti a aktivitě, i na jeho potřebách, prostředí, v němž žije, a lidech, s nimiž koexistuje.“* (Novosad, 2006).

Ke speciálním typům OA patří i **Průvodcovská asistence** – doprovod k lékaři, na úřady, na různé akce, do knihovny, při specifických nákupech apod. Týká se zejména lidí se smyslovým postižením, ale využívají ji i ostatní.

4.1.3. Typologie poskytovatelů osobní asistence

Asistent jako zaměstnanec uživatele – jedná se o nejefektivnější způsob zprostředkování OA. Uživatel si sám hledá, vybírá a školí osobní asistenty, řídí jejich práci, sám vede účetnictví a dokumentaci týkající se OA a sám asistenty proplácí. Jedná se o sebeurčující typ OA, který na uživatele klade velké nároky, ale zároveň se zde projevuje jeho největší nezávislost. V dnešní době tento způsob není příliš využíván.

Nestátní nezisková organizace – nejčastější způsob poskytování OA. Služba OA je stále žádanější, proto ji mnoho NNO zařazuje mezi své služby. Každá organizace má svá pravidla poskytování OA, způsoby výběru, školení asistentů a organizaci jejich činnosti, pracuje však v souladu se zákoníkem práce, bezpečnostními předpisy a obecně platnými předpisy.

Agentura OA – tento způsob poskytování není příliš rozšířený, neboť je pro uživatele nákladný.

Stát nebo státní instituce – zatím se využívá v pedagogické asistenci.

4.1.4. Předpoklady k profesi osobního asistenta

OA patří mezi tzv. **pomáhající profese**, jejichž hlavní náplní je pomáhat lidem. Podle Kopřivy u těchto povolání, na rozdíl od jiných, hraje velmi podstatnou roli lidský vztah mezi pomáhajícím profesionálem a jeho klientem. V těchto profesích je hlavním nástrojem pracovníka jeho osobnost (Kopřiva, 1997).

Důležitou roli zde hrají také dobrovolníci, kterými OA vlastně začala. V dnešní době se OA stala již profesí, ale dobrovolníci tvoří stále podstatnou část pracovníků.

Fyzické vlastnosti osobního asistenta

Tělesné a zdravotní předpoklady asistenta jsou velmi důležité a odvíjejí se zejména od hmotnosti a míry potřeby pomoci uživateli. Týká se to především práce s tělesně postiženými klienty a seniory. Asistent by měl být natolik zdravý, aby ho práce s uživatelem neohrožovala. Nezbytnou znalostí asistenta, který pracuje s méně pohyblivým nebo nepohyblivým klientem je tzv. „Škola zad“, kterou podrobně popisuje Hrdá ve své publikaci Osobní asistence (Hrdá, 2003).

Psychické vlastnosti osobního asistenta

Důležitou vlastností je schopnost empatie. Dále musí být asistent vstřícný, ochotný, laskavý, vldný a trpělivý. Naprosto nezbytné vlastnosti jsou zodpovědnost a spolehlivost. Je třeba, aby byl asistent schopen rovnocenného partnerství a spolupráce, aby uměl rozumně řešit neobvyklé situace. Asistent by měl být tolerantní k odlišným názorům, měl by vyloučit agresivitu, sklony k manipulaci, závislost, netrpělivost a podezřívavost.

Příprava asistentů je mimo jiné organizována formou kvalifikovaných kurzů akreditovaných u Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Prováděcí vyhláška č. 505/2006 Sb., část čtvrtá, § 37 předkládá **Kvalifikační kurz pro pracovníky v sociálních službách**. Minimální rozsah kurzu je celkem 150 výukových hodin.

Každý kurz by měl obsahovat poučení o **syndromu vyhoření** a jak mu zabraňovat (viz. Kapitola 6.3). Podle Rheinwaldové jsou pracovníci vystaveni stresu, jestliže mají ve

vztahu k dezorientovaným lidem některá nerealistická očekávání, která se jim mohou těžko splnit, jako např. že budou klienti myslet vždy jasně a logicky, kontrolovat city, dělat viditelné pokroky, chovat se podle pravidel, naslouchat druhým, komunikovat vždy slovy, děkovat (Rheinwaldová, 1999).

4.1.5. Financování osobní asistence

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách upravil financování OA. Podle prováděcí vyhlášky k tomuto zákonu činí maximální výše úhrady za poskytování OA 85 Kč za hodinu, podle skutečně spotřebovaného času nezbytného k zajištění úkonů; pokud poskytování služby, včetně času nezbytného k zajištění úkonů, netrvá celou hodinu, výše úhrady se poměrně krátí (prováděcí vyhláška č. 505/2006 Sb., část druhá, § 5). Každý poskytovatel si pak stanoví ceny podle vlastních možností.

Před platností tohoto zákona byla OA financována z dotací MPSV ČR, krajů, magistrátů, měst a obcí, z projektů např. Evropské unie, z plateb klientů, jimiž se spolupodílejí, z nadací, ze sponzorských darů, výnosů sbírek atd. Nyní, kromě využití těchto možností, se musí podílet sám uživatel. Nový zákon změnil problematiku tak, že dává peníze přímo do rukou uživatelů, kteří rozhodují, jaké služby si za ně nakoupí.

Analýza ministerstva práce a sociálních věcí provedená v Pardubickém kraji uvádí, že cca dvě třetiny příjemců příspěvku na péči zůstávají doma a nevyužívají žádnou sociální službu, tj. za tyto prostředky buď nakupují péči od „neformálních pečovatелů“ (tj. rodina, osoby blízké, sousedka atd.) nebo se jedná pouze o „zvýšený příjem“ osoby, který neslouží k zajištění péče (Kučera, 2007).

4.2. Asistent pedagoga

Asistent pedagoga je definován jako pedagogický pracovník podle § 2 zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Pozici asistenta pedagoga upravují právní předpisy MŠMT. Jeho pracovní náplní je zprostředkování výchovné a vzdělávací činnosti dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, v případě potřeby pomáhat dětem s těžším zdravotním postižením se sebeobsluhou v době vyučování, na základě pokynů pedagogického pracovníka. Asistent pedagoga dále napomáhá žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí, komunikaci se spolužáky, spolupracuje se zákonnými zástupci žáka a komunitou, ze které žák pochází. (Müllner, 2005).

4.2.1 Asistent pedagoga pro žáky se zdravotním postižením

1. Speciálně pedagogické centrum nebo pedagogicko-psychologická poradna stanoví do podkladů, týkajících se zajištění asistenta pedagoga, nezbytný časový rozsah jeho podpory včetně doporučené pracovní náplně.
2. Podpůrná služba asistenta pedagoga se doporučuje upřednostnit v 1. třídách školy, v dalších postupných ročnících se předpokládá postupné omezování asistenční služby v souladu s věkovým i sociálním osamostatňováním žáků. Rozhodující je však aktuální stav žáků se zdravotním postižením, jejich individuální potřeby a z nich vyplývající potřeba podpory asistenční službou.
3. Náplň práce asistenta pedagoga stanoví ředitel školy. Ten též jednoznačně určí příslušné kompetence všem pedagogickým pracovníkům, kteří souběžně zabezpečují výchovně vzdělávací činnost ve třídě, oddělení nebo výchovné skupině. Doporučuje se, aby vzdělávací činnost řídil učitel vyučovacího předmětu, který koordinuje působení dalších spolupracovníků - dalšího učitele nebo

vychovatele ve třídě a asistenta pedagoga tak, aby vzdělávání svěřených žáků včetně žáka/žáků se zdravotním postižením probíhalo co nejúčinněji.

4. Asistent pedagoga poskytuje žáku s nejtěžšími formami zdravotního postižení, vzdělanému převážně podle dosud platného Rehabilitačního vzdělávacího programu, podpůrné služby při kompenzaci jeho znevýhodnění v rámci plnění obsahu daného programu.

4.2.2. Asistent pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním

1. Funkci asistenta pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním lze ustanovit zejména pro žáky z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením. Je vhodné, aby asistent pedagoga dobře znal prostředí, z něhož v převážné většině žáci pocházejí, např. z romské komunity.
2. Hlavními cíli činnosti asistenta pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním jsou podpořit optimální sociálně-kulturní integraci žáků do školního prostředí a do společnosti.
3. Náplň práce asistenta pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním stanovuje ředitel školy s ohledem na cíle vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Hlavní činností asistenta pedagoga je pedagogická asistence učitelům při výuce, pomoc žákům a jejich rodičům při aklimatizaci na školní prostředí, zapojení kulturně specifického prostředí žáků do vzdělávacího procesu ve škole, pomoc žákům při přípravě na vyučování, spolupráce s učitelem při komunikaci s rodiči žáků a s komunitou v místě školy.

4.2.3. Vzdělání asistentů pedagoga

- **Odborná kvalifikace pedagogického asistenta**

Asistent pedagoga získává odbornou kvalifikaci

a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd

b) vyšším odborným vzděláním získaným studiem v akreditovaném vzdělávacím programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů nebo sociální pedagogiku

c) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů

d) středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a studiem pedagogiky

e) základním vzděláním a absolvováním akreditovaného vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga uskutečňovaného zařízením dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

- **Akreditované kurzy pro asistenta pedagoga**

Asistent pedagoga musí v rámci získání odborné kvalifikace absolvovat studium pedagogiky v rozsahu nejméně 80 hodin ve vzdělávacím zařízení s akreditovaným programem, kde mu budou poskytnuty základní informace o jeho činnosti (viz. příloha).

Akreditované kurzy pro asistenta pedagoga pořádají pedagogická centra či nestátní neziskové organizace.

4.2.4. Financování pedagogické asistence

Platové zařazení asistenta pedagoga ve školách zřizovaných státem, krajem, obcí a svazkem obcí ve smyslu nařízení vlády č. 469/2002 Sb., ve znění nařízení vlády č. 331/2003 Sb., katalog prací č. 2.16.3, se uskutečňuje na základě nejnáročnějších požadovaných činností a odborné kvalifikace. Platové zařazení je možné od 4. do 8. platové třídy podle požadavků školy a školského zařízení na náročnost vykonávané práce. Asistent pedagoga je pedagogickým pracovníkem, proto mu náleží platový tarif podle přílohy č. 2 nařízení vlády č. 330/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a 8 týdnů dovolené.

Míru přímé pedagogické činnosti stanoví asistentu pedagoga ředitel školy nebo školského zařízení v rozpětí 20 až 40 hodin týdně, podle potřeby školy či školského zařízení.

Metodický pokyn k odměňování pedagogických pracovníků a ostatních zaměstnanců škola školských zařízení Č.j.: 30-207/2003-25 uvádí:

Asistent pedagoga

4. Platová třída

1. pomocné výchovné práce zaměřené na zkvalitnění společenského chování dětí, žáků, nebo studentů.

Doporučení: bývalý pomocný vychovatel - nyní pedagogický pracovník

2. Pomocné výchovné práce zaměřené na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků.

Doporučení: bývalý pomocný vychovatel – nyní pedagogický pracovník.

5. Platová třída

1. Provádění rutinních prací při výchově dětí, žáků, studentů, upevňování jejich společenského chování, pracovních, hygienických a jiných návyků, péče a pomoc při pohybové aktivizaci dětí a žáků nebo studentů.

Nově zařazené práce od 1.1. 2006 – jde o rutinní výchovné úkony zaměřené na společenské chování, pracovní a jiné návyky a pohybové aktivity.

6. Platová třída

1. Výchovné práce zaměřené na zkvalitnění společenského chování dětí, žáků, nebo studentů.
2. Výchovné práce zaměřené na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků.

7. Platová třída

1. Výklad textu, popřípadě učební látky a individuální práce s dětmi a žáky, nebo studenty podle stanovených vzdělávacích programů a pokynů.

8. Platová třída

1. Vzdělávací a výchovná činnost podle přesně stanovených postupů a pokynů učitele nebo vychovatele, zaměřená na speciální vzdělávací nebo specifické výchovné potřeby dítěte, žáka nebo studenta nebo skupiny dětí, žáků, nebo studentů.

Příloha k nařízení vlády č. 75/2005 Sb.

4.3. Rizika osobní a pedagogické asistence

Rizika rozdělují na dvě základní skupiny: ta, která přicházejí od klientů, popř. jejich rodiny, a na rizika pocházející od samotných osobních asistentů.

4.3.1. Rizika přicházející od klientů

Jedním z prvních je agresivita klienta. Tímto tématem se více zabývám ve výzkumné části. Dalším rizikem je citové vzplanutí klienta k pracovníkovi. Je umění řešit vzniklou situaci tak, aby již navázaný vztah nebyl ohrožen.

S touto problematikou také souvisí zneužívání asistenta klientem, který se stane na pracovníkovi závislý. Kontaktuje ho i v jeho volném čase, přestože to není nezbytně nutné. OA by měla být založená na rovnocenném vztahu, a pracovníka nelze zneužívat. I v případě, že se klient cítí osamělý, neměl by pracovníkovi volat v jeho volnu, pokud nejsou domluveni.

Podobný problém nastává, pokud se klientem stane známý pracovníka. Je těžké chovat se vůči němu profesionálně, udržovat si odstup. Je vhodné zvážit, zda takového klienta nepřenechat jinému asistentovi.

Konflikty klienta s rodinou jsou nejcitlivější. Podle Hrdé, ať už je klientem člověk s jakýmkoliv postižením nebo se jedná o seniora či dítě, je obvykle vůči rodině slabší, protože je na ní závislý. Postavení asistenta není v těchto situacích jednoduché. Měl by se snažit být co nejvíce neutrální, ale zároveň by měl svého klienta chránit v případě ohrožení.

Jako další riziko uvádí Hrdá konflikty uživatele s veřejností. Záleží na tom, kdo je vyvolal. Může se stát, že se uživatel dostane do střetu s někým cizím. Jestliže konflikt zavínil někdo druhý, záleží na klientovi, zda je schopen se tomu postavit. Pokud ne, musí se asistent pokusit problém vyřešit. Jestliže konflikt zavínil klient, je na asistentovi, aby mu v tom pomohl. Situaci je třeba řešit důstojnou omluvou a bez poukazování na klientovo postižení (Hrdá, 2003).

4.3.2. Rizika přicházející od asistentů

Největší riziko je v možnosti zneužití moci pracovníka a také v tom, že nejčastějšími uživateli pomáhajících profesí jsou bezbranní lidé, kteří mnohdy nevědí, na co mají právo a co si k nim pracovníci mohou nebo nemohou dovolit. Takovými rizikovými skupinami jsou zejména děti, senioři, národnostní menšiny (problémem bývá jazyk, špatná komunikace, diskriminace, negramotnost), lidé se ZP (zejména s mentálním ZP).

Jedním z nejnebezpečnějších nástrah je psychické a fyzické vyčerpání pracovníka a s ním související syndrom vyhoření. Asistence je velmi náročná na psychiku. Již při vzdělávání asistenta je třeba klást velký důraz na zásadu neidealizovat si tuto práci.

Pracovník musí prvotně hledět na své psychické a fyzické zdraví a uvážit svoje možnosti. K tomu se mohou přidružit problémy s nedostatečným finančním ohodnocením a nakonec samotný uživatel, který nechce spolupracovat.

Dalším problémem je sebeobětování se pro klienta. Musí existovat určité hranice, za které pracovník ani klient nepůjdou, i kdyby si rozuměli sebelépe. Vztah by měl být vřelý, ale s odstupem, a účastníci tohoto vztahu by neměli mít i mimo profesionální vazbu.

Asistent by měl klientovi napomáhat k soběstačnosti. Zde nastává riziko, kdy pracovník přebírá odpovědnost za klienta. Chce mu v dobré víře pomoci, ačkoli je klient schopen věc zvládnout sám. Tím pomáhá ke ztrátě jeho kompetencí a snahy zlepšit nebo udržet svůj dosavadní stav. Mnohdy to bývá nedostatkem trpělivosti (např. pracovník klienta raději oblékne než by chvíli počkal, až se klient oblékne sám). To se vylučuje se samotným posláním OA.

Za riziko považují také nevzdělanost a neodbornost. I v dobré víře může pracovník klientovi spíše ublížit, pokud není znalý určitých postupů a principů. Je nezbytné ovládat alespoň právo dané oblasti sociální práce, ve které se pracovník pohybuje.

4.3.3. Syndrom vyhoření

Jev vyhoření (nebo také burnout) je nejspíš stejně starý, jako sama lidská práce, nicméně jeho název pochází až z roku 1974 od amerického psychoanalytika Herberta J. Freudenbergera. V USA (kde je mimochodem syndrom vyhoření uznáván jako nemoc z povolání) byl pojem “burnout” používán původně ve spojení s narkomany v chronickém stadiu, později v souvislosti s pracujícími lidmi, kteří projevovali letargii, zoufalství a bezmocnost. Syndrom vyhoření lze popsat jako duševní stav objevující se často u lidí, kteří pracují s jinými lidmi a jejichž profese je na mezilidské komunikaci závislá. Tento stav ohlašuje celá řada příznaků: člověk se cítí celkově špatně, je emocionálně, duševně i tělesně unavený. Má pocity bezmoci a beznaděje, nemá chuť do práce ani radost ze života. (T. Tošnerová, 2002)

Vyhoření je syndrom a syndrom je skupina příznaků. Patří sem tedy celá řada projevů: z oblasti emocí (sklíčenost, popudlivost, bezmocnost), postojů (nechuť, cynismus, zapomínání, nesoustředěnost) a mezilidských vztahů (snížená ochota pracovat s lidmi, stažení se, soukromé konflikty). Svou daň si syndrom vyhoření vybírá také v tělesné rovině - časté jsou potíže se spánkem, jídlem, člověk se snadno unaví, může mít vysoký krevní tlak.

Nejčastěji se s vyhořením setkají ti, kdo pracují s lidmi - příkladně lékaři, zdravotní sestry, učitelé, psychologové, právníci, policisté, telefonní operátoři a další. Rizikovým faktorem pro vznik syndromu vyhoření bývá příliš velké počáteční nadšení do práce, perfekcionismus, workoholismus, málo přátel, neschopnost odmítat další a další úkoly a špatná organizace času.

Syndrom vyhoření významně snižuje kvalitu života tomu, kdo jím trpí, a ani okolí postiženého nezůstává nedotčeno - klienti, spolupracovníci i blízcí lidé jsou vystaveni snížené výkonnosti (v kvantitě i kvalitě), podrážděnosti střídané apatií, cynismu, ironizování a dalším projevům syndromu. Takový člověk má rovněž tendenci konzumovat větší než pro něho standardní množství návykových látek (cigarety, alkohol, léky) a je tak ohrožen vznikem závislosti. Dotyčný trpí i fyzickými symptomy, jako jsou např. bolesti žaludku, potíže s trávením, bolesti hlavy a zad. Projevem emocionální nestability jsou pak občasné epizody pláče, depresí nebo neochota ráno vstát a jít do práce.

Relativně častým jevem je také bavení se na účet klienta a nazírání jeho problémů tak, jakoby si je klient za něco zasloužil. Jde o ztrátu lidskosti v mezilidských vztazích.

Je tedy zřejmé, že syndrom vyhoření má za důsledek sníženou kvalitu péče o klienty. Kromě toho jsou zde i nezanedbatelné ekonomické ztráty: pracovník trpící syndromem vyhoření více absentuje a fluktuuje, což znamená náklady na vyplácení dávek v jeho pracovní neschopnosti a také na výcvik nových lidí nastupujících na jeho místo. I toto nakonec vede k nižší kvalitě poskytovaných služeb a na druhé straně i k vyšším nárokům na stávající personál.

Syndromem vyhoření se také věnuje celá řada odborníků z řad právníků, zdravotníků, pracovníků ve školství, nebo v sociálních službách. Jednou z možností předcházení syndromu vyhoření jsou skupinové i jednotlivé **supervize**. Každý poskytovatel by měl umožnit osobnímu asistentovi, aby se obrátil na odborníky. Může tak

zlepšit poskytování svých služeb, řešit problémy ve vztahu s uživatelem, jeho rodinou, jinými asistenty či nadřízeným. Dále by mu odborný supervizor mohl pomoci najít hranici mezi klientem a osobním asistentem, aby ani z jedné strany nedocházelo k manipulaci. Důležitá je psychohygienu a dostatečná relaxace.

4.4. Člověk se zdravotním postižením

Terminologie v oblasti zdravotních postižení se stále mění. Od pojmů invalida, člověk s defektem, které dnes cítíme jako nevhodné, se přechází k termínům lidé se speciálními potřebami, lidé se zdravotním znevýhodněním, lidé se zdravotním postižením a lidé s handicapem.

Zdravotně postižený – člověk, jehož zdravotní stav, nefunkčnost některých orgánů dlouhodobě vyvolávají snížení schopností a výkonů, vedou k jeho znevýhodnění, ohrožují jeho integritu a sociální status (Jesenský; Janiš, 2004).

4.4.1. Handicap

Handicap – záporný důsledek defektu na činnost postiženého jedince, znevýhodnění. Zasahuje jednak kvalitu a kvantitu činnosti samotné, jednak sociální postavení a vztahy jedince. Defekt znamená chybění, např. vývojová anomálie, následek úrazu či nemoci aj. (Sovák, 1986).

Člověk s handicapem – termín zdůrazňuje hlavně důsledky somatických či psychických poškození v podobě znevýhodnění člověka s handicapem v různých dimenzích a kvalitách jeho života (Jesenský; Janiš, 2004)

4.4.2. Nezávislý způsob života

Již od počátku lidská společnost zahrnovala jedince, kteří se odlišovali od ostatních vzhledem, smyslovými či tělesnými vadami, duševním stavem či chorobami. Záleželo na postoji a historickém vývoji každé společnosti, jak své takto odlišné členy přijímala. K lidem staršího věku, seniorům, se různé společnosti chovaly a chovají odlišně. Někde je starý člověk uznáván a ctěn. Jinde je vystrkován na okraj společnosti.

V minulosti bylo mnoho lidí se zdravotním postižením (dále ZP) rovnou umístěno do ústavů. Nepřihlíželo se k tomu, zda jsou schopni žít v normálním prostředí, i když s určitou dopomocí. Následky přetrvávají dodnes. Mnozí lidé se stále neumí chovat k lidem se znevýhodněním. Většinou proto, že nevědí, jak s takovými lidmi komunikovat. Dokonce i někteří profesionální pracovníci, jako jsou např. lékaři, ani dnes nevědí, jak s nimi správně jednat.

Tomu, aby lidé se znevýhodněním převzali život do svých rukou, napomáhá i nový zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tito lidé by neměli být pouhými objekty péče, ale sami by se měli podílet na rozhodnutí, jak budou kompenzovat svá znevýhodnění.

Pro život seniorů a lidí se ZP je ideálním stavem situace, kdy si sami mohou zajistit a řídit pomoc v záležitostech, které potřebují (sebeobsluha, komunikace, doprava, zaměstnání, vzdělávání atd.). Tuto pomoc zajišťuje mimo jiné sociální služba **osobní asistence** (dále OA). Ta velmi napomáhá tomu, aby se co nejvíce přibližovali běžnému způsobu života. To platí zejména tam, kde mohou využít sebeurčující asistenci (viz Kapitola 2.2). Člověk se díky OA může stát nezávislým např. na rodině, přátelích a může plně převzít kontrolu nad svým životem. Ratzka ze švédské organizace Independent Living, která iniciovala vznik OA, říká o nezávislém životě:

„Nezávislý život, to je naše filozofie a zároveň hnutí lidí se znevýhodněním, které pracuje na svém sebeurčení, rovných příležitostech a vlastním respektu. Nezávislý život neznamena, že chceme dělat vše samostatně a že nikoho nepotřebujeme, nebo že chceme žít v izolaci. Znamená to, že požadujeme stejné možnosti volby a kontroly v každodenním životě jako naši bratři, sestry, sousedé a přátelé, kteří toto znevýhodnění nemají a takový život pokládají za něco zcela samozřejmého. Chceme vyrůstat v našich rodinách, chodit do

školy v sousedství, jezdit stejným autobusem jako ostatní, dělat práci, na kterou máme vzdělání a která nás zajímá, chceme založit vlastní rodinu.

My jsme odborníci na naše potřeby a chceme ukázat možné řešení. Chceme nést zodpovědnost za naše životy. Abychom toho dosáhli, musíme se navzájem podporovat a učit se jeden od druhého, organizovat se a snažit se o politické změny, které by vedly k ochraně našich lidských a občanských práv. Jsme obyčejní lidé, kteří mají stejnou potřebu někam patřit, být poznáváni a milováni.

Dokud se budeme dívat na svá znevýhodnění jako na tragédii, do té doby to bude znamenat, že se budeme litovat. Dokud se budeme stydět za to, kdo jsme, budeme nazírat na své životy jako na bezcenné. Dokud budeme mlčet, budou nám ostatní říkat, co máme dělat.“ (Ratzka, 2006, vl. překlad).

Podle Hrdé vznikla služba OA v šedesátých letech 20. století ve Spojených státech amerických na půdě hnutí **Independent Living** (Nezávislého způsobu života, dále IL), které podnítl Ed Roberts se svými přáteli na kalifornské univerzitě v Berkeley. Tito lidé se nechtěli smířit s podmínkami, v nichž žili. V roce 1969 tato skupina vytvořila program nazvaný „Strategie nezávislého života“ a o několik let později, v roce 1972, založila první Centrum nezávislého života, které poskytovalo služby lidem se ZP.

Ke Spojeným státům americkým se přidávaly i ostatní státy jako Kanada a státy Evropské unie, kde vzniklo Evropské hnutí sebeurčujícího života, jež sdružuje evropská centra, pomáhá jim v činnosti a vytváří koordinační a informační síť (Hrdá, 2003).

Po roce 1989 začala vznikat řada občanských sdružení, která se věnovala lidem se zdravotním postižením. Jedním z nich byla i **Pražská organizace vozíčkářů** (dále POV), která se zrodila z organizace Svaz invalidů a byla registrována jako občanské sdružení v roce 1991. V květnu roku 1991 se POV přihlásila za člena evropské větve IL a byl vypracován projekt Osobní asistence. Ten byl Ministerstvem zdravotnictví České republiky přidělen Ministerstvu práce a sociálních věcí České republiky.

4.5. Komu je asistence určena

Odhad počtu lidí se ZP v České republice

Tabulka č. 1

Typ ZP	Počet lidí s ZP (v tisících)
Zrakové postižení	60
Sluchové postižení	300
Kombinované zrakové a sluchové postižení	1,5
Mentální postižení	300
Tělesné postižení	300
Duševní nemoc	100

(Matoušek; Koláčková; Kodymová, 2005)

Uživateli OA jsou podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách osoby, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby.

Podle Vágnerové jakékoliv postižení nepostihuje jen tělesnou stránku, ale ovlivňuje celou osobnost člověka a vytváří specifickou sociální situaci.

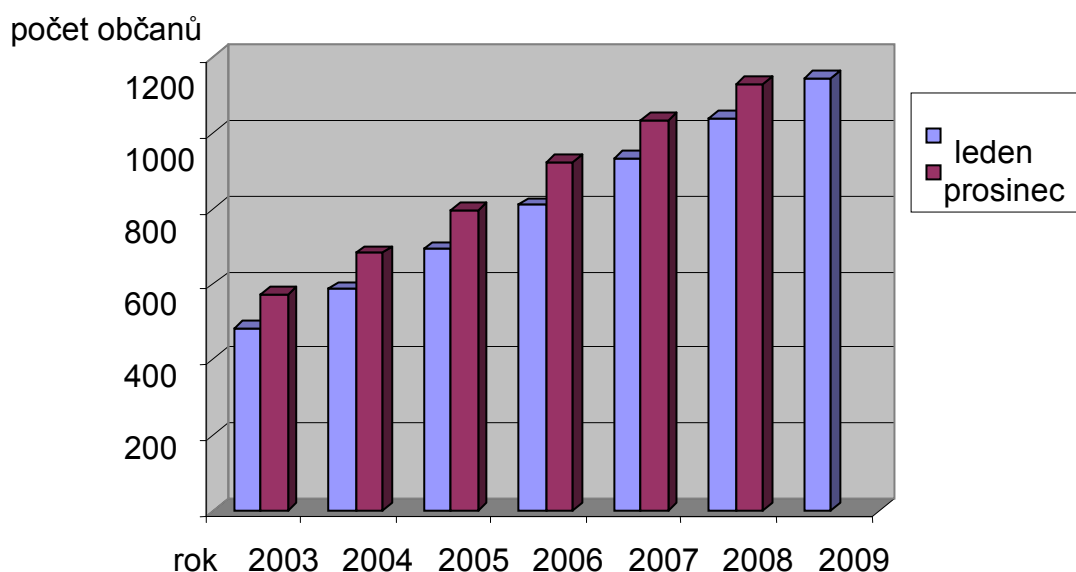
Dále Vágnerová rozlišuje vrozené a později získané postižení a tvrdí, že se v mnoha směrech liší. Psychologické problémy postižených lidí mohou být odlišné v závislosti na druhu postižení, jeho závažnosti, ale i vzhledem k typickým osobnostním vlastnostem. Různá postižení vyvolávají rozdílné reakce společnosti, někdy může jít až o sociální stigmatizaci (Vágnerová, 1999).

Lidé s vrozeným postižením se s ním lépe vyrovnávají a snadněji ho kompenzují, protože s ním žijí od narození. Podle Hrdé je však pro ně velmi obtížné samostatně se rozhodovat a bývají závislí na pomoci rodiny nebo instituce. Naproti tomu lidé se

získaným postižením žili dříve svým způsobem života a poté si hůře zvykají a musí se s postižením naučit žít (Hrdá, 2003).

Statistika počtu občanů se ZP v mikroregionu Novobydžovsko

graf č. 1

(sociální odbor města Nový Bydžov, Pšeničková, 2009)

4.5.1. Lidé se smyslovým postižením

Osobní asistence u lidí se smyslovým postižením se liší od předchozí tím, že při ní ne vždy jde o dopomoc při sebeobsluze. Největší důraz se při ní klade na zprostředkování styku s prostředím.

U lidí neslyšících se ponejvíce jedná o tlumočení. Cílem je zprostředkovat dorozumívání neslyšícího člověka s většinovou populací, která komunikuje orálně (ústně). Je to nutné při nejrůznějších příležitostech. Nejvíce se používá při úředních a obchodních jednáních. Důležité, leč u nás dosud spíše vzácné, je tlumočení pro neslyšící studenty, kteří

by chtěli navštěvovat běžné typy škol nebo studovat na vysokých školách. Že je nutné, aby osobní asistent - tlumočnick uměl tlumočit, je nasnadě.

U lidí nevidomých jde namnoze o průvodcovství, někdy o pomoc při sebeobsluze a v domácnosti, častěji při nákupech a při zprostředkování a zpracování vizuálních (viděných) informací. Při ztrátě nebo slábnutí zraku v průběhu života se musí člověk naučit prostřednictvím sociální rehabilitace zejména úkonům sebeobsluhy, péči o oděvy, o domácnost, o děti apod. Ne vždy se však podaří lidí osleplé naučit všemu, co je nutné pro život, zejména senioři nevládají tyto činnosti a potřebují při nich vydatnou pomoc. Je nutné předat osobním asistentům písemné materiály zaměřené na pomoc lidem se zrakovým postižením.

Největší požadavky na osobní asistenty klade dopomoc u lidí hluchoslepých. Tam jde především o zprostředkování styku s prostředím v nejširším slova smyslu, tj. nejen s lidmi, ale také přírodou a světem. Vzájemně se do jednoho propojeného celku prolínají dopomoc při komunikaci (sdělování), při orientaci v prostoru i v prostředí, průvodcovská služba a zprostředkování vizuálních a akustických (slyšených) informací včetně pomoci při jejich zpracování. Jedná se dále o dopomoc při sebeobsluze a v domácnosti. Kromě obvyklých dovedností a průvodcovské kvalifikace se vyžaduje znalost dotykového jazyka a alternativních (dalších možností) způsobů komunikace s hluchoslepými lidmi.

Při osobní asistenci u těchto cílových skupin je nezbytné, aby osobní asistenti byli obzvláště vnímaví. Nejvíc ze všeho jsou totiž prostředníky, kteří předávají podněty a sdělení od svých klientů ven a totéž od ostatních zpět. Nezkreslené a úplné, nebo alespoň podstatné předávání je veliké umění.

4.5.2. Lidé s tělesným postižením

Průkopníky osobní asistence u nás byli vozičkáři. Pražská organizace vozičkářů, která s poskytováním osobní asistence v České republice začala, se stala českým centrem ENIL (Evropské hnutí sebeurčujícího života) a jako taková prosazuje jeho principy (zásady), zejména možnost sebeurčujícího života pomocí osobní asistence.

Lidé s tak těžkým tělesným znevýhodněním, že jim znemožňuje sebeobsluhu a soběstačnost, dávají obvykle přednost používání sebeurčující osobní asistence, podobně jako jinde ve vyspělých zemích. Není to však nepřekročitelné pravidlo, protože ne všichni uživatelé chtějí a jsou schopni mít tento typ asistence.

Tělesné postižení může být získané, nebo vrozené (případně získané v raném dětství). Mluvíme o tom, poněvadž klienti se podle toho od sebe liší (opět to neberme jako striktní /přísný/ ukazatel, nýbrž jen jako pomocné vodítko).

Klienti s vrozeným postižením, ať už jde o následek nemoci, či vadu, jsou často schopni neuvěřitelných výkonů v sebeobsluze. Dokážou věci, kterých člověk se zdánlivě stejným, leč v pozdějším věku získaným postižením, vůbec není mocen. Je to tím, že už od malička žili s postižením. Musí se však obvykle učit samostatně rozhodovat, dělá jim namnoze potíže organizovat i svůj život, natož práci osobních asistentů. Jsou sice s to požádat o pomoc (jsou na ni zvyklí), ale mnohdy ji jen trpně přijímají. Vyrůstali totiž buďto v rodině, nebo v ústavu, a někdo se o ně staral. A to spíše jako o objekt (předmět) péče než jako o subjekt (hlavního činitele). Největší potíže jsou s organizací vlastní domácnosti, z toho totiž obvykle byli ne vlastní vinou naprosto vyloučeni. Zde je nutné, aby osobní asistent oplýval velkým taktem a trpělivostí.

Klienti se získaným postižením už většinou žili samostatným životem, v němž o všem důležitém rozhodovali. Musí sice domácnost a organizaci četných činností přizpůsobit změněným podmínkám, ale nemusí se učit základním postupům na příklad při vaření, praní, úklidu apod. Alespoň teoreticky (myšlenkově) je obvykle zvládají. Mívají však velké potíže požádat někoho o pomoc. Někdy nedovedou přizpůsobit své požadavky možnostem. Bývají příliš autoritativní. I zde doporučujeme užívat diplomacie a obrnit se trpělivostí.

Zvláštní skupinu tvoří lidé s degenerativní nemocí. Ti měli možnost své dovednosti pomalu přizpůsobovat svým měnícím se schopnostem. Mohli a mohou mít výhody z obou předchozích typů postižení. Avšak to, že nemoc postupuje, a to často nevyzpytatelnými, zrádnými kroky, je strašlivé. Jen skutečně velmi silný člověk dokáže zůstat při takovém tlaku optimistický, konstruktivní a altruistický.

Osobní asistenti vykonávající sebeurčující osobní asistenci nemají většinou tuto činnost jako své hlavní zaměstnání, ale dělají ji v rámci svých volnočasových aktivit při studiu nebo při své profesi. Pro některé je to sice jen kratší úsek v životě, třeba v dobách studia, podle jejich tvrzení však velmi významná. Poměrně velká skupina osobních asistentů pokračuje celé roky a alespoň část svého volného času věnuje svým klientům. Všichni osobní asistenti uvádějí, že osobní asistence znamená intenzivní (silné a účinné) učení a růst.

4.5.3. Lidé s mentálním postižením

Asistent v tomto případě kompenzuje snížené schopnosti učení. Měl by být empatickým průvodcem těchto lidí. To však neznamená, že by asistent za klienta rozhodoval. Přiměřeně jeho postižení mu vysvětluje situace a pouze mu pomáhá v jeho rozhodování. Často je náplní práce sebeobsluha, péče o domácnost a komunikace s úřady. Dobrou praxí je využívání speciální pedagogiky k procvičování základních dovedností. Úžasné je, že část těchto lidí je schopna se mnohému naučit a že mohou projít vývojem, na jehož konci může být takřka samostatný život v podporovaném bydlení.

Švarcová tvrdí „specifická role asistenta u lidí s mentálním postižením spočívá v tom, že svojí činností nesupluje roli některého z fyzických orgánů člověka nebo funkce některého z jeho smyslů, ale pomáhá kompenzovat nedostatky jeho psychiky, která je někdy poškozená do té míry, že dostatečně nekoordinuje ani činnost jeho tělesných orgánů. Z této zvláštnosti role asistenta vyplývá i mimořádná míra jeho osobní odpovědnosti“ (Švarcová, 2000).

Problémy může způsobit vztah asistenta k rodičům klienta, jejichž zájmy nemusí být v souladu se zájmy klienta. Asistent lidí s těžkým mentálním postižením by měl mít alespoň minimální znalosti alternativní a augmentativní komunikace a znát možnosti preterapie, snoezelenu atd. Lidé s mentálním a psychickým postižením jsou nezaslouženě a doufejme, že už jen dočasně společností nejméně přijímanou skupinou osob s postižením.

O to více potřebují pomoc při začlenění se mezi ostatní populaci. Osobní asistence je jednou z cest, které tomu mohou napomoci. Většinou se jedná o řízenou osobní asistenci, při níž velkou roli hrají: osoba, která má důvěru klienta (u dětí rodiče), schopnost asistenta přistupovat k lidem s mentálním postižením s respektem (úctou) k jejich osobnosti, schopnost práce v týmu a ochota dát se odborně vést.

Osobní asistenti pro výše uvedené cílové skupiny by měli projít kursy a výcviky, měli by mít program průběžného vzdělávání a supervize. Zde doporučujeme, aby se osobní asistenti profesionalizovali, tzn. aby se nevěnovali této práci jen dočasně a příležitostně, ale aby uplatňovali svou kvalifikaci i zkušenosti v osobní asistenci jako dlouhodobému povolání.

4.5.4. Lidé s psychickým postižením

Duševní nemoc se projevuje poruchami prožívání a mezilidských vztahů. Hlavními skupinami duševních nemocí jsou psychózy, poruchy nálady, poruchy osobnosti, organicky podmíněné poruchy a úzkostné poruchy (Matoušek, 2003).

V této oblasti je vnímán osobní asistent spíše jako case manager, popř. terénní pracovník, který pomáhá těmto uživatelům s podobnými záležitostmi jako osobní asistent – tzn. podporované zaměstnávání, chráněné bydlení, pomoc při péči o svou osobu, oblečení, domácnost, zařizování na úřadech apod.

Tato asistence je specifická v tom, že klientův psychický stav se mění. U lidí s psychickým postižením je charakteristická kolísavost potřeby osobní asistence. Při atakách (záchvatech choroby) je nutná dopomoc takřka při všem, jinak slouží k inkluzi (aktivní zapojení do společnosti) jiné druhy pomoci (Hrdá, 2003).

I zde platí stejně jako u osobní asistence u lidí s mentálním postižením, že by osobní asistent měl projít kurzem a výcvikem, měl by se průběžně vzdělávat a směřovat k profesionalizaci, stejně tak k uplatnění své kvalifikace a zkušeností v osobní asistenci jako dlouhodobému zaměstnání.

4.5.5. Seniori

Podle Janečkové bývá starý člověk charakterizován svou příslušností k věkové skupině definované dosažením 60, resp. 65 let. Je spojován se sociálním statutem důchodce. Věk sám o sobě není důvodem zvýšené potřeby péče. Potřeba OA se seniory se objevuje až v mimořádných situacích způsobených sociálními či zdravotními faktory (Matoušek; Koláčková; Kodymová, 2005). Jedná se zejména o seniory s tělesným postižením, s roztroušenou sklerózou, Alzheimerovou chorobou atd.

OA může seniorům přinést povzbuzení k aktivnějšímu způsobu života a tím ke spokojenějšímu stárnutí. Aktivní zapojení do společenského života podporuje sebevědomí a chuť do života.

Mezi zásady chování k seniorům patří úcta, pomoc udržet uživatelské hodnoty, při aktivitách pouze asistovat, nedělat práci za uživatele, orientovat seniora v čase a místě, být dobrým posluchačem. V práci se seniory je možné využít např. validaci či reminiscenční terapii. Další skupinou jsou staří lidé, kteří vlivem nějaké nemoci nebo postupně ztratili soběstačnost. Nejčastěji potřebují pomoc, ev. dohled při sebeobsluze, v domácnosti i při kontaktu s prostředím. Staří lidé obvykle dávají přednost pečovatelské službě. Když se však senior přece jen rozhodne pro osobní asistenci, neliší se nikterak zásadně od předchozích. Jen osobní asistent se musí připravit na to, že se starým člověkem může být v řadě případů ztížená komunikace. Ve stáří člověk hůře vidí, slyší, často všemu okamžitě neporozumí. Navíc spolu se zvyšujícím se věkem nabývají na síle obtížné vlastnosti člověka. Senior může být netrpělivý, nesnášenlivý, popudlivý, kverulantský (stěžovatelský), někdy se může zdát jeho projev až zlý. Osobní asistent by měl vždy mít na mysli, že toto vše je způsobeno stářím, případně nemocí seniora a neměl by v žádném případě reagovat prudce a neuváženě. Musí být vyzbrojen trpělivostí, vlídností, a pokud se klientovy pokyny nedotýkají vlastní asistentovy důstojnosti, má jim vyhovět. V opačném případě musí opět trpělivě a vlídně požadavek klienta s patřičným vysvětlením odmítnout. Osobní asistence u postiženého seniora může být službou velice náročnou. Odměnou osobnímu asistentovi je vědomí, že bez jeho pomoci by senior nemohl žít tam, kde je mu nejlépe, tj. ve svém vlastním domově a musel by být umístěn v ústavním zařízení až do konce svého života. (Hrdá, 2003).

4.5.6. Děti se zdravotním postižením

Velmi specifickou skupinou jsou děti se ZP. Jedná se o pedagogickou asistenci, asistenci při volnočasových aktivitách a různých ozdravných pobytech. Náplň práce závisí na typu postižení dítěte.

Dětská osobní asistence patří snad mezi nejnáročnější typy osobních asistencí vůbec. Asistent se setkává s rodiči klienta, kteří prožili mnoho bolesti, proto s nimi občas není snadné komunikovat. Je tedy nutné, aby se osobní asistenti obrnili velkou trpělivostí. Navíc rodiče malého klienta někdy těžko rozeznávají hranice mezi tím, jakou pomoc klient opravdu potřebuje a co je schopen ještě zvládnout sám. Tak si někteří díky přehnané péči rodičů neosvojí základní dovednosti a nejsou kvůli tomu schopni se v dospělosti sami o sebe postarat. Takový klient má velkou smůlu, neboť ve většině případů končí v některém z ústavů sociální péče (Antonová, osobní asistentka, POV).

Hrdá upozorňuje na specifika této asistence. Asistent pedagoga se setkává s rodiči dítěte, kteří mnohdy zažili spoustu bolesti, a proto nemusí být snadné s nimi komunikovat. Navíc rodiče někdy těžko rozeznávají hranice mezi tím, jakou pomoc dítě opravdu potřebuje, a co je schopno zvládnout samo (Hrdá, 2003).

Podle Baláže má, v případě pedagogické asistence, integrace dětí se ZP pozitivní vliv na ostatní děti, které se tak nenásilnou formou učí, jak k dětem se ZP přistupovat, což si dále nesou jako vklad do života (Baláž, 2006).

S malými klienty se mohou osobní asistenti setkat mimo jiné při pobytech, kde se provádějí pro děti různé výcviky a rehabilitace. Tam dopomáhají osobní asistenti při sebeobsluze, případně při zprostředkování kontaktů s prostředím.

4.6. Způsoby práce s uživatelem

Asistent prvotně provádí služby a úkony, které vycházejí ze zákona a které jsou vyjmenované ve smlouvě s uživatelem. Jedná se zejména o fyzické či komunikační úkony. Každý člověk potřebuje jiné služby a také jiný přístup. Svou práci asistent může obohatit o různé metody práce, kterých existuje velké množství. Jedná se zejména o zlepšení komunikace, o sebeporozumění, vyrovnání se zátěžovými situacemi a problémy a v neposlední řadě o psychické obohacení života uživatele. Asistent by však neměl nahrazovat psychologa či psychoterapeuta. Měl by být schopen zhodnotit případný špatný psychický stav uživatele a pomoci mu zprostředkovat odbornou psychickou pomoc.

4.6.1. Přístup zaměřený na klienta

Většina metod práce s uživatelem, které zde jmenuji, vychází z humanistické psychologie, zvláště z **Rogersova** přístupu zaměřeného na klienta. Jeho základní hypotéza říká: „*Jedinci disponují ve svém nitru nesmírnými potencemi sebeporozumění a proměny vlastního sebepojetí, základních postojů a jednání zaměřeného na vlastní self.*“ Aby byl podporován klientův osobnostní růst, musí být podle Rogerse splněny tři základní podmínky. Prvním předpokladem je **autentičnost**. Pracovník má být sám sebou a nemá si nasazovat masku. To mu umožní otevřeně prožívat pocity a postoje, které se v něm vynořují. S klientem pak mohou prožívat vzájemný vztah a otevřeně komunikovat. Druhou podmínkou je **bezpodmínečné pozitivní přijetí** klienta. Pracovník připustí, aby byl právě takovým, jakými jsou jeho aktuální pocity – rozpaky, odpor, strach apod. Pracovník klienta oceňuje úplně a bezpodmínečně. Třetím aspektem je **empatické porozumění**. Lidé, kteří jsou akceptováni a oceňováni, začínají mít větší zájem sami o sebe. Je-li lidem empaticky nasloucháno, umožní jim to lépe poslouchat své vnitřní já (Rogers, 1998).

4.6.2. Preterapie

Preterapie je metoda, kterou vytvořil **Prouty**, přímý žák Rogerse. Pomáhá při komunikaci s klienty, jejichž schopnost navázat nebo udržet psychický kontakt je narušena. Metoda je vhodná nejen jako psychoterapeutická metoda, ale mohou ji využívat i další pracovníci pomáhajících profesí.

Preterapie je založena na principu zrcadlení a napomáhá klientům navázat kontakt s realitou, se sebou samými i s ostatními. Lze ji použít u lidí s těžkým psychotickým onemocněním, autismem, těžkou mentální retardací nebo demencí (Prouty, 2005).

Podle Janečkové je velice obtížné poskytovat pomoc lidem, u kterých se nám většinou nedaří vstoupit do jejich vnitřního světa a porozumět jejich potřebám. Jejich možnosti navázat kontakt s okolím, komunikovat a sdělovat tak své potřeby, přání a obavy, jsou silně narušeny. Preterapie nabízí techniky, jimiž pomáhající pracovník může podpořit člověka, aby vyjádřil to, co prožívá uvnitř. Pracovník má možnost vyjádřit, že vnitřnímu stavu člověka rozumí, i když běžné komunikační prostředky selhávají. Musí zde být přítomné bezpodmínečné pozitivní přijetí klienta a empatie (Matoušek; Kodymová; Koláčková, 2005).

4.6.3. Validace

Metoda, kterou vytvořila americká sociální pracovníce Failová, pomáhá dezorientovaným lidem vyrovnat se s minulostí a vrátit jim tak pocit vlastní hodnoty. Každý člověk má svou cenu bez ohledu na svou odlišnost a duševní stav.

Validovat znamená hodnotit, vzít na vědomí city druhých jako pravdivé. Popřením citů druhých lidí popíráme je samé. Podle Rheinwaldové Failová tvrdí, že se musíme snažit rozumět i tomu, co se nám zdá nelogické nebo nerealistické. Poukazuje na podvědomí, které má svou realitu a logiku, zcela odlišnou od naší. Člověk přijímá i fantazie, protože ty mají také svou platnost a smysl. Jsou mnohdy založené na vzpomínkách a jsou osobním viděním světa. Je to vnitřní realita, viděná očima mysli.

Tím, že těmto fantaziím pomáháme najít smysl, vracíme dezorientovaným lidem vážnost (Rheinwaldová, 1999).

Validace se soustřeďuje zejména na seniory s mentálním a psychickým postižením, s Alzheimerovou a Parkinsonovou chorobou, na dezorientované seniory.

4.6.4. Reminiscenční terapie

Reminiscence je přemýšlení nebo vyprávění o životních zkušenostech člověka, s úmyslem sdílet vzpomínky a zrcadlit minulost. Tato metoda se využívá s různými cílovými skupinami - s dětmi, dospělými a zejména se seniory. Pracovník vyvolává vzpomínky na události, které mají pro člověka hodnotu, a zaměřuje se na pozitivně emočně zabarvené. Podle Matouška se dají reminiscence přirozeně navázat na ošetrovatelské a obslužné úkony (mytí, oblékání, procházka), při nichž asistent vede klienta otázkami spojenými s aktivitou, kterou zrovna s uživatelem provádějí – např. *Která jídla jste měl nejraději jako dítě?* (Matoušek, 2003).

Podle Varyšové je vhodné zapojit i rodinné příslušníky, kteří mohou doplnit mezery a poskytnout důležité informace o lidech a skutečnostech v jejich osobním životě. Mnoho studií ukázalo, že pracovníci, kteří znají životní příběhy lidí, o které pečují, s nimi jednají s větším respektem a citlivostí. Nejedná se pouze o jednostranný proces, klient se tak dovídá více i o pracovníkovi (Varyšová, 2005).

4.6.5. Alternativní a augmentativní komunikace

Mnoho osob s těžkým zdravotním postižením nepoužívá ke sdělení řeč ani jiné komunikační systémy symbolů. Místo toho využívají alternativní nesymbolický kód komunikace, jako jsou gesta, vokalizace, zrakový kontakt, pohyby těla, mimika tváře, výraz očí. Nesymbolická chování jsou hodnotnými prostředky (pro někoho jedinými) interakce s ostatními lidmi.

Jedinci, kteří komunikují nesymbolicky, potřebují nějaký způsob k vyjádření toho, co je pro ně oblíbené a co nikoliv, potřebují vyjádřit, co si vybrali, ale také požádat nebo odmítat. Obvykle se takováto komunikace realizuje prostřednictvím chování a pohybů.

U osob s těžkým zdravotním postižením, kde jsou komunikační formy jako řeč, mimika, gesta značně omezené, je nutno přistoupit na formy odpovídající jejich bytostnímu kódu, tedy komunikační formy vázané na tělo a tím je učinit schopné přijímat zkušenosti.

Tyto způsoby komunikace by měly být vždy plnohodnotně přijímány, ale i využívány. (Švarcová, 2001).

V oblasti výchovy a vzdělávání těžce zdravotně postižených se prosazují metody, které umožňují těžce postiženým přístup ke vzdělávání i jeho zvládnutí (výchovou rozumíme cílevědomé a záměrné působení na člověka).

Některé jedince však vzhledem k jejich postižení nemůžeme vzdělávat běžnými vzdělávacími metodami, proto používáme speciální metody a techniky, které napomáhají překonávat komunikační bariéry.

Komunikace je proces, v němž člověk sděluje své myšlenky, pocity, city, podporuje rozvoj myšlení. Pro těžce zdravotně postižené, u nichž je verbální komunikace omezena nebo zcela nemožná, jsou určeny systémy augmentativní a alternativní komunikace.

Při výběru komunikačního systému je vždy nutné posuzovat individuální možnosti dítěte ve vztahu k předpokládanému vývoji.

Augmentativní komunikační systémy (augmentace z latinského rozšiřování, zvětšení, rozhojnění) podporují již existující komunikační dovednosti, které však nedostačují pro dorozumívání. Usnadňují porozumění řeči i vlastní vyjadřování.

Alternativní komunikační systémy se používají jako náhrada mluvené řeči. (Laudová, L., 1994)

V. Praktická část

5.1. Metoda sběru dat

Ke sběru dat jsem použil nestandardizovaného dotazníku vlastní konstrukce, který byl určen pro ředitelství jednotlivých vzdělávacích subjektů a subjektů poskytujících sociální služby. Dotazník obsahuje devět uzavřených otázek týkajících se problematiky osobní a pedagogické asistence v mikroregionu Novobydžovsko. Do problematiky osobní a pedagogické asistence byly zahrnuty otázky zjišťující vlastní zkušenosti subjektů s asistencí, se způsoby vyhledávání asistentů, s požadavky na uchazeče o práci osobního, nebo pedagogického asistenta. Součástí dotazníkového šetření je individuální vyjádření o kladech a záporech osobní a pedagogické asistence.

5.2. Organizace výzkumu

K získání potřebných informací pomocí dotazníkového šetření jsem navštívil, nebo kontaktoval všechna vzdělávací zařízení a zařízení poskytující sociální služby v mikroregionu Novobydžovsko. V mikroregionu Novobydžovsko je celkem 15 vzdělávacích zařízení, školy mateřské, základní, praktické a školy střední. V oblasti poskytování sociální služby v tomto regionu jde o dva ústavy sociální péče a dvě zařízení pro seniory.

5.2.1 Charakteristika mikroregionu

Mikroregion je sdružením 19 obcí v severozápadní části okresu Hradec Králové, který vznikl v r. 1999 jako volné sdružení obcí. Od r. 2001 má právní subjektivitu. Na severní straně hraničí s okresem Jičín, na západě s okresem Nymburk. Svým vymezením odpovídá správnímu obvodu pověřeného obecního úřadu Nový Bydžov.

Svazek obcí Mikroregion Novobydžovsko vzniká podle § 49 zákona 128/2000 Sb. o obcích. Mikroregion Novobydžovsko je právnickou osobou, je založený na ustavujícím jednání dne 17. 10. 2001.

Název svazku obcí: Mikroregion Novobydžovsko

Sídlo svazku obcí: Nový Bydžov, Masarykovo nám. 1, PSČ 504 01

IČO: 709 48 011, info@novobydzovsko.cz, tel.: + 420 495 703 91

Předseda sdružení: Ing. Pavel LOUDA (starosta města Nový Bydžov)

Místopředsedové: Mgr. Ladislav Vlachý, Vladimír Futera

Tajemník sdružení: Ing. Marcela Česáková

Revizní komise: Dana Drašítková, Jiří Ort, Ing. Josef Klecar

Členské obce mikroregionu zaujímají rozlohu 179 km². V současné době v nich žije přibližně 15 000 obyvatel. Největší obcí mikroregionu a zároveň i přirozeným centrem je Nový Bydžov (cca 35 km² a 7300 obyv.), nejmenší vesnicí je Šaplava (cca 2 km² a 120 obyv.). Těžiště osídlení mikroregionu tvoří zhruba severojižně procházející osa, na které leží tři největší obce mikroregionu - Smidary, Skřivany a Nový Bydžov. Naopak nejméně zalidněný je východní okraj území, kde se nachází většina populačně velmi malých obcí.

Nezaměstnanost mikroregionu je dle aktuálních zpráv z června 2009 v průměru s porovnáním s ostatními mikroregiony Královéhradeckého kraje o malinko vyšší, tj. 6,2 %.

Na území mikroregionu se nachází celkem 30 památkově chráněných objektů. Tři z těchto objektů: zámek v Barchově a ve Sloupně a dřevěný kostel v Loučné Hoře (část obce Smidary) jsou uvedeny na seznamu nejohroženějších a nevyužívaných nemovitých památek v České republice. Postupná rekonstrukce zámku ve Sloupně a historicky cenného kostela v Loučné Hoře již byla zahájena, nejasný je prozatím budoucí způsob využití zmíněných objektů.

Mezi klíčové historické zajímavosti Novobydžovska, patří zejména:

- starý židovský hřbitov v Novém Bydžově
- historické jádro Nového Bydžova, které je unikátní svým urbanistickým založením

- starý vojenský hřbitov z rakousko - pruské války v Novém Bydžově
- kostel ve Starém Bydžově - cenný především svojí architektonickou ojedinělostí
- novogotický zámek ve Skřivanech
- zámek v Barchově
- zámek ve Sloupně

Díky příznivému reliéfu patří okolí Nového Bydžova k vyhledávaným cílům cykloturistů. V blízkém okolí mikroregionu můžete nalézt i známé turistické atrakce jako zámek Hrádek u Nechanic, zámek Karlova koruna v Chlumci nad Cidlinou či památník bitvy 1866 na Chlumu.

5.2.2. Přehled vzdělávacích zařízení mikroregionu

Základní a mateřská škola Hlušice

Škola se nachází v obci Hlušice nedaleko Nového Bydžova v okrese Hradec Králové. Navštěvuje ji 174 žáků. Škola byla založena roku 1940. Součástí školy je mateřská škola, školní družina a školní klub. Škola má vlastní tělocvičnu, školní dílnu, odbornou učebnu pro výuku fyziky a chemie, jazykové učebny pro výuku angličtiny a němčiny, učebnu pro specifickou přípravu dívek a počítačovou učebnu s 10 PC pracujícími v síti a napojenými na Internet. Ve školní budově je také školní jídelna.

Základní škola Kosičky

Základní škola (1-5. tříd) pro 60 dětí se školní družinou a jídelnou.

Kontaktní údaje: Kosičky 82, 503 65, Telefon: +420 495 499 426

Mateřská škola Sluníčko

Otevřeno šest tříd, z toho dvě třídy logopedické, kapacita 70 dětí,
kontakt: Mateřská škola Sluníčko, Nový Bydžov, U Plovárny 1380
tel.: 495 490 386, e-mail: slunicko.ms@tiscali.cz

Mateřská škola Palackého

Jsou zde otevřeny 4 třídy běžného typu, 1 třída speciální pro děti s kombinovanými vadami. Speciální třídy zaměřeny na poruchy chování, logopedické vady, alergie, slepota, zbytky zraku.

kontakt: ms.palackeho@tiscali.cz

Základní škola Karla IV.

V současnosti navštěvuje školu 535 žáků. Škola má 11 tříd na 1. stupni, 13 tříd na 2. stupni. Kromě žáků z Nového Bydžova navštěvují školu žáci ze 41 obcí.

Kontakt: ZŠ Nový Bydžov, ulice Karla IV. 209, 504 01 Nový Bydžov

<http://www.karlovka.cz>

tel.: 495 491 616

Základní škola Klicperova

Žáci navštěvují po celou školní docházku standardní třídy (nevýběrové), svůj talent a zájem mohou rozvíjet v nepovinných předmětech, jako jsou například sborový zpěv, keramika nebo pohybové hry. Škola také organizuje pro žáky i širokou veřejnost kurzy anglického, italského, francouzského, španělského a německého jazyka. Pro pedagogické pracovníky pořádáme v rámci SIPVZ kurzy výpočetní techniky.

Kontakt: V. Kl. Klicperky 561, 504 01 Nový Bydžov <http://www.klicperka.cz/>

<http://www.klicperka.cz>. tel.: 495 490 355

Základní škola praktická Nový Bydžov

Škola je plně organizovaná, má první i druhý stupeň, početně slabší ročníky mohou být spojeny do jedné třídy. Počet žáků se pohybuje mezi 70 – 80. Třídy ZŠ praktické jsou určeny žákům s lehkým mentálním postižením, třídy ZŠ speciální žákům se středním až těžkým mentálním postižením. Učivo je přizpůsobeno možnostem žáků, hodně času se věnuje opakování a upevňování poznatků. Samozřejmostí je individuální přístup k žákům a užívání speciálních pedagogických metod. Po úspěšném skončení 9. ročníku získávají žáci ZŠ praktické základní vzdělání a pokračují na vybraném odborném učilišti. ZŠ speciální má vzdělávací program na 10 let a žáci získávají základy vzdělání.

Kontakt: F. Palackého 1240, 504 01 Nový Bydžov

e-mail: zsp.nb@tiscali.cz

tel.:495 490 318

Gymnázium Nový Bydžov

Škola organizuje studium ve čtyřletém a šestiletém cyklu. Zaměření všech tříd je všeobecné s možností diferenciací v posledních dvou letech studia výběrem volitelných seminářů a cvičení. Do školního roku 2008/2009 nastoupilo v deseti třídách celkem 284 žáků, jejichž studijní úsilí zabezpečuje v plném či částečném pracovním poměru 25 pedagogů a 6 nepedagogických pracovníků.

Kontakt: Komenského 77

Nový Bydžov PSČ 504 01

Tel: 495 490 377 Fax: 495 490 357, E-mail: gym@gnb.cz, skola@gnb.cz

Vyšší odborná škola a střední odborná škola Nový Bydžov

V letošním roce studuje na škole 286 studentů v deseti třídách (4 třídy oboru Podnikání a služby, 3 třídy oboru Obchodní akademie a 3 třídy oboru Účetnictví a daně).

kontakt: Vyšší odborná škola a Střední odborná škola Nový Bydžov,

Jana Maláta 1869,

504 01 Nový Bydžov

<http://www.sosnb.cz/>

tel.: 495 490 353

Střední škola technická a řemeslná Nový Bydžov

Škola se profiluje v oblasti automobilních, strojírenských a dopravních oborů s maturitní zkouškou i s výučním listem (Silniční doprava se zaměřením na diagnostiku motorových vozidel, Technické lyceum se zaměřením na strojírenství a automobilní techniku, nástavbové studium Dopravní provoz, Automechanik, Autoelektrikář), v oblasti potravinářských oborů s výučním listem (Kuchař-číšník pro pohostinství, Cukrář, Řezník-uzenář), v oblasti oborů opravárenských a zemědělských (opravář zemědělských strojů). Počet žáků od 1. 1. 2008 je více jak 600 žáků denního studia a 50 žáků dálkového studia, které škola organizuje pro absolventy tříletých oborů výučním listem.

kontakt:<http://www.sstrnb.cz>

Dr.M.Tyrše 112, Nový Bydžov 50401

tel.:495 490 328

Mateřská škola Ohnišťany

MŠ je otevřená pro 24 dětí, součástí je i jídelna.

kontakt: Ohnišťany 42, 503 54

tel.: 495496534

ZŠ a MŠ Prasek

Základní škola pro 60 žáků s družinou a jídelnou.

Adresa: Prasek 157, 504 01

Telefon: +420 495 480 655

Základní a mateřská škola Skřivany

Škola je rodinného typu s vlastní jídelnou, tělocvičnou, počítačovou učebnou, školním hřištěm, školní družinou a veškerým vybavením. Nabízíme výběr ze dvou cizích jazyků (angličtina a němčina), práci s integrovanými žáky.

kontakt: Dr. Vojtěcha 100, 503 52 SKŘIVANY

Tel. 495 493 606

e-mail:zsskrivany@zsskrivany.cz

Mateřská škola Sloupno

Celkový počet dětí: 49 dětí (z toho 20 dětí ze Sloupna, 29 dětí z širokého okolí Novobydžovsko).

I. třída – speciální pro děti s kombinovaným postižením

II. třída – speciální pro děti se zrakovým postižením

III. třída – běžná (pro děti zdravé od 2 do 5 let věku)

Kontakt: mssloupno@seznam.cz

Základní a mateřská škola Smidary

Tato škola je jedinou školou v regionu, která zajišťuje vzdělávání i pro žáky tělesně nebo smyslově postižené, budova je bezbariérová, pracují zde asistentky pedagoga.

kontakt:adresa Komenského 326, 503 53 Smidary

telefon: 495 496 226

5.2.3. Přehled zařízení poskytující sociální služby

Domov důchodců Humburky

Domov důchodců HUMBURKY se nachází na okraji obce Humburky, která je vzdálená 2 km od města Nový Bydžov. Provoz našeho zařízení byl zahájen 15. února 1995. V současné době jsme příspěvkovou organizací Královéhradeckého kraje a poskytujeme pobytovou sociální službu 47 seniorům.

ÚSP Chotělice

Posláním ÚSP Chotělice je podpořit lidi s mentálním postižením v tom, aby mohli vést a rozvíjet běžný způsob života, a podporovat jejich úsilí k dosažení vlastní samostatnosti. V co největší míře zprostředkovávat setkání s blízkými a místním společenstvím, veřejným životem a běžnými institucemi. Organizace poskytuje především ubytování, stravování, ošetrovatelskou péči a sociální podporu.

Cílovou skupinou jsou občané s mentálním postižením nad 18 let.

Domov sociálních služeb Skřivany

Domov sociálních služeb Skřivany je zřízen jako samostatná příspěvková organizace s právní subjektivitou za účelem poskytování sociálních služeb mentálně postiženým občanům ve věku 16 až 64 let. Celoroční pobytové služby Domov pro osoby se zdravotním postižením a Chráněné bydlení jsou poskytovány v obci Skřivany, celková kapacita obou poskytovaných služeb je 90 uživatelů.

Posláním DSS Skřivany je poskytovat mentálně postižené mládeži a dospělým občanům s mentálním postižením takovou podporu, kterou potřebují k naplňování svých životních potřeb a k dosažení maximální samostatnosti, s ohledem na rozsah jejich smyslového a tělesného postižení.

Tovární 1, Skřivany, 503 52, tel. 495491336, fax: 495490646,
e-mail: reditel@usp-skrivany.cz

Dům s pečovatelskou službou Nový Bydžov

Poskytuje potřebné služby a péči občanům, kteří dosáhli důchodového věku, případně pobírají invalidní důchod a jejich zdravotní stav nevyžaduje komplexní péči, mohou vést relativně samostatný život, ale potřebují pomoc při běžném obstarávání svých potřeb.

Karlova ulice 210, Nový Bydžov

DPS Julia Fučíka 873, Nový Bydžov

5.3. Výsledky výzkumu

Dotazníky byly k jednotlivým subjektům doručeny elektronickou formou, nebo při osobním setkání. Celkem jsem oslovil 19 zařízení zprostředkující sociální a pedagogické služby, z toho 15 zařízení pedagogických s kapacitou přibližně 3130 žáků a 4 subjekty pořizující sociální služby pro přibližně 750 klientů. Dotazníky byly vyplněny řediteli subjektů, pouze v případě ZŠ Karlovy v Novém Bydžově, ÚSP Chotělice a domovu sociálních služeb Skřivany, kdy dotazník vyplnili zaměstnanci. Návratnost byla 84,2 %, celkem z 19 dotazníků se jich vrátilo 16 vyplněných. Dotazník chybí z pečovatelské služby Nový Bydžov, z Domova důchodců Humburky a ZŠ Kosičky.

Otázka č. 1: Máte ve svém zařízení zkušenosti s podporou nebo vzděláváním osob se zdravotním postižením?

ano 70 %

ne 30 %

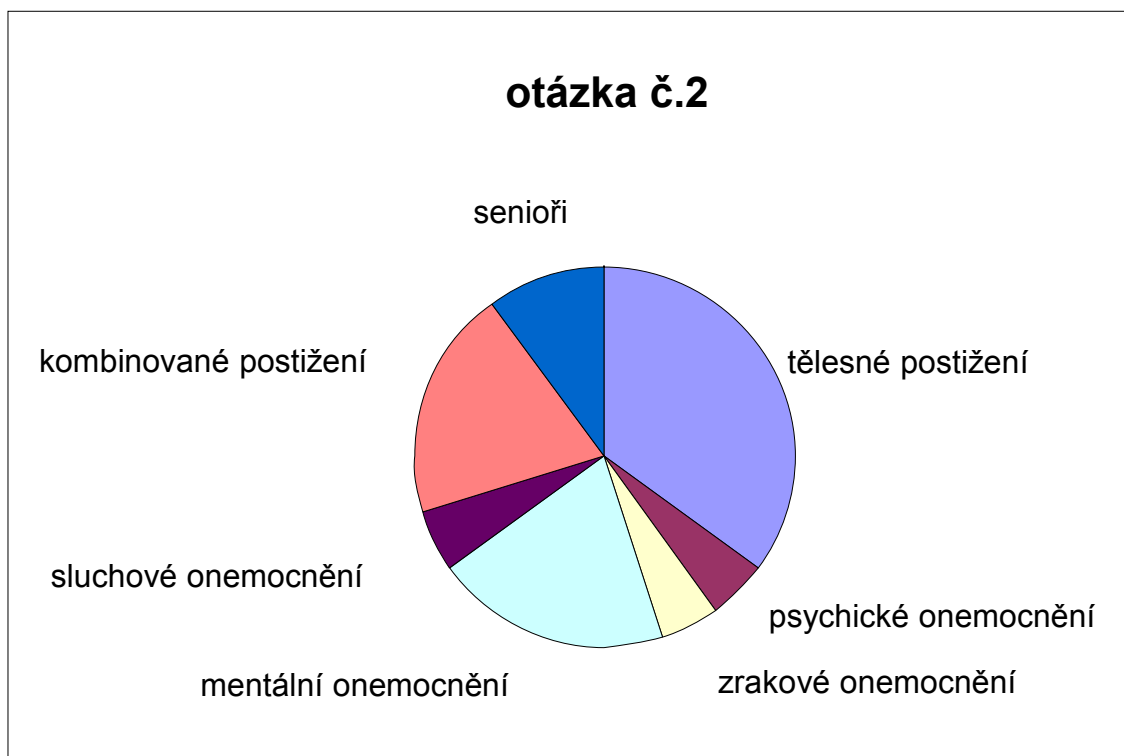
graf č. 2

Otázka č. 2 : S jakými klienty se nejčastěji v rámci své činnosti nejčastěji setkáváte?

- a) tělesné postižení 35 %
- b) zrakové postižení 5 %
- c) sluchové postižení 5 %
- d) mentální postižení 20 %
- e) psychické onemocnění 5 %
- f) kombinované postižení 20 %
- g) senioři 10 %

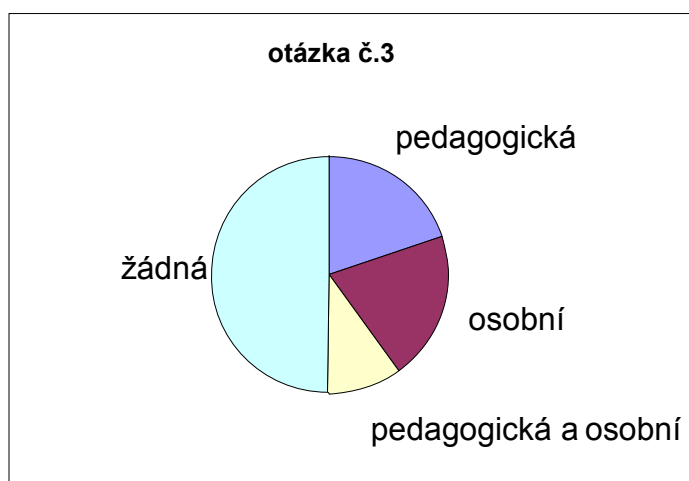
graf č. 3

Otázka č. 3 : *Se kterým typem osobní asistence máte ve vašem zařízení zkušenost:*

- a) osobní 20 %   b) pedagogická 20 %   c) obě 10 %   d) žádná 50 %**

graf č. 4

Otázka č. 4: *Zaměstnáváte osobního nebo pedagogického asistenta (asistenty)?*

ano 20 %

ne 80 %

graf č. 5

Otázka č. 5 : *Jakým způsobem vyhledáváte a oslovujete potenciální zájemce o práci osobního asistenta nebo asistenta pedagoga?*

a) úřad práce 30 %

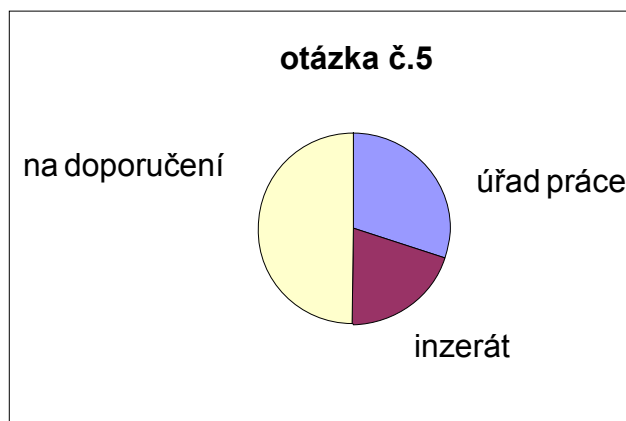
b) inzerát 20 %

c) na doporučení 50 %

d) klient si asistenta vybírá sám

e) jiný způsob

graf č. 6

Otázka č. 6 : *Jaké máte požadavky na uchazeče o práci osobního asistenta (OA) nebo asistenta pedagoga (PA)?*

a) absolvování odborného kurzu pro OA, PA 70 %

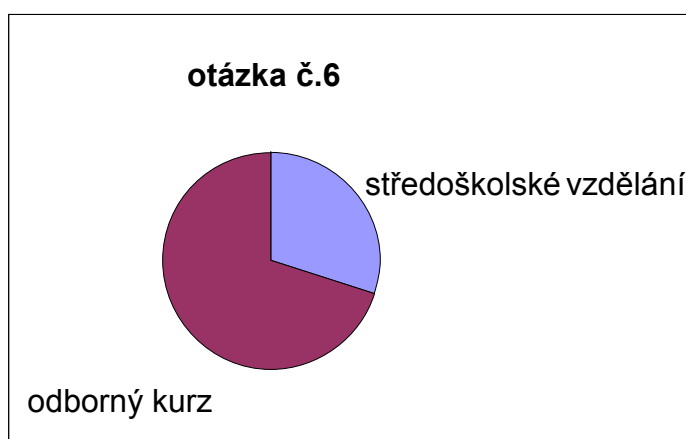
b) SŠ 30 %

c) VOŠ

d) VŠ

e) jiné

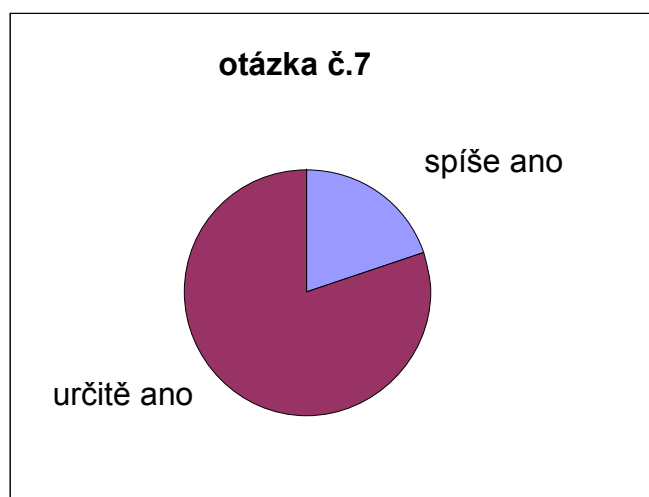
graf č. 7

Otázka č. 7 : *Myslíte, že přítomností asistenta pedagoga se zlepší výuka dítěte (dětí) se specifickými vzdělávacími potřebami?*

- a) určitě ne   b) spíše ne   c) nevím   d) spíše ano 20 %   e) určitě ano 80 %**

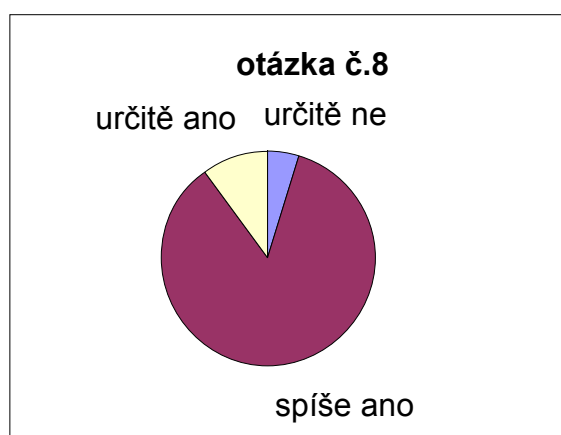
graf č. 8

Otázka č. 8 : *Vnímáte osobní asistenci jako potřebnou sociální službu?*

- a) určitě ne 5 %   b) spíše ne   c) nevím   d) spíše ano 85 %   e) určitě ano 10%**

graf č. 9

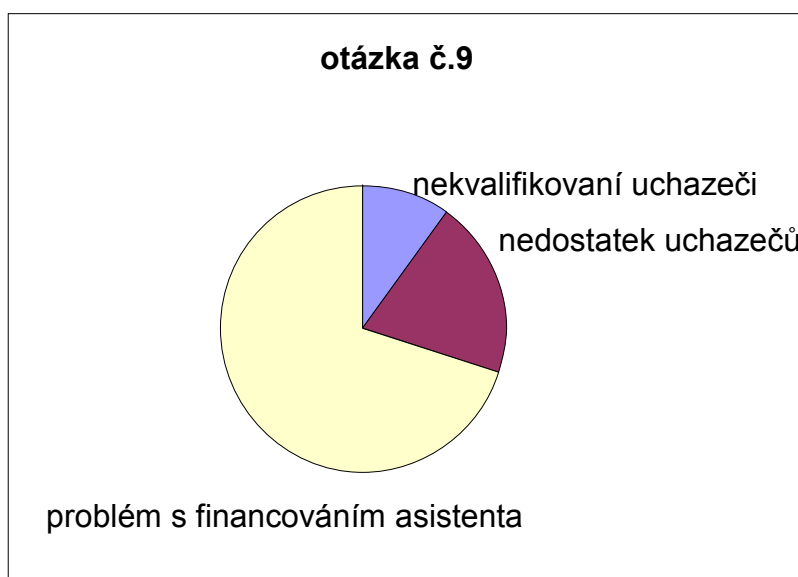

Otázka č. 9 : *Jaká vidíte negativa u zřizování pedagogické, či osobní asistence?*

- a) nekvalifikovaní uchazeči   10 %
- b) nedostatek uchazečů   20 %
- c) problém s financováním asistenta   70 %
- d) jiná

graf č. 10

5.4. Diskuze

Přestože naprostá většina dotázaných zařízení (70%), jak v oblasti poskytování sociálních služeb, tak v zařízeních vzdělávacích odpověděla, že mají zkušenost se vzděláváním, nebo s podporou lidí se zdravotním handicapem, asistenci (pouze pedagogickou) poskytuje pouze malá část (20%). Počet občanů (včetně dětí) s handicapem stoupl od ledna z roku 2003 do července 2009 téměř o 150% (viz kapitola 8. Komu je asistence určena). Rovněž je nepochybně zajímavé, že 80% dotázaných zařízení vnímá tyto služby jako prospěšné, přestože asistenci zřizuje pouze takto minoritní část (viz tabulka č. 2). Problémy při poskytování těchto služeb vycházejí z nedostatku nekvalifikovaných uchazečů a nedostatku zájemců o tuto práci celkově. Dalším problémem je také financování asistentů (viz graf č. 9), kdy ředitelé vzdělávacích zařízení téměř svorně odpovídají, že poskytování pedagogické asistence při vzdělávání dětí se zdravotním handicapem je věcí nesmírně důležitou a potřebnou, jen jim chybí finance na zřízení těchto služeb. Celá řada zájemců o základní nebo další vzdělávání je tak odkázána ke službám praktických škol, nebo ve speciálních zařízeních, které často nebývají v blízkém dosahu (viz mapa č. 2, jedná se převážně o Hradec Králové, Poděbrady a Jičín) popř. zůstávat na internátech, což se může citelně promítnout do finančních možností většiny rodin. Podrobná mapa č. 1 s tabulkou č. 2 ukazují seznam a dopravní dosažitelnost jednotlivých subjektů.

Tabulka č. 2

<i>Seznam oslovených subjektů</i>	<i>osobní asistence</i>	<i>asistence pedagoga</i>
Základní a mateřská škola Hlušice	ne	ne
Základní škola Kosičky	ne	ne
Mateřská škola Sluníčko Nový Bydžov	ne	ano
Mateřská škola Palackého Nový Bydžov	ne	ano
Základní škola Karla IV. Nový Bydžov	ne	ne
Základní škola Klicperova Nový Bydžov	ne	ne
Základní škola praktická Nový Bydžov	ne	ano
Gymnázium Nový Bydžov	ne	ne
Vyšší odborná škola a střední odborná škola Nový Bydžov	ne	ne
Střední škola technická a řemeslná Nový Bydžov	ne	ne
Mateřská škola Ohnišťany	ne	ne
ZŠ a MŠ Prasek	ne	ne
Základní a mateřská škola Skřivany	ne	ne
Mateřská škola Sloupno	ne	ano
Základní a mateřská škola Smidary	ne	ano
Domov důchodců Humburky	ne	ne
ÚSP Chotělice	ne	ne
Domov sociálních služeb Skřivany	ne	ne
Pečovatelská služba Nový Bydžov	ne	ne

mapa č. 1

Dle slov ředitelky Moniky Bourové ze soukromé speciální školy pro děti s více vadami z Hradce Králové využívá řada dětí služby této školy právě z mikroregionu Novobydžovsko. Děti předškolního věku docházejí do mateřské školy v Jičíně, která rovněž poskytuje služby osobní a pedagogické asistence.

Vedle financování je dále problémem i nedostatek zájemců (viz graf č. 9). Tuto situaci si lze vysvětlit několika způsoby. V první řadě se nabízí opět nedostatek financí. Práce asistentů nebývá vždy patřičně finančně ohodnocena. Dle slov ředitelky speciální mateřské školy p. Tauchmanové jsou asistenti pedagoga v mateřských školách zařazeni pouze do čtvrté platové třídy bez nároku na postup (stanoveno Královéhradeckým krajem), nárok na postup v platové třídě má asistent pouze na základní, či střední škole (Tauchmanová, 15. 7. 2009). Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že práce jako osobní asistent mi zajistila výplatu těsně nad hranicí státní podpory, kterou poskytuje stát nezaměstnaným (v roce 2001 až 2004). V dnešní uspěchané a po penězích toužící společnosti není proto velký div, že člověk radši nepracuje vůbec, než aby pracoval za nízkou výplatu a že čeká na lepší nabídku s tím, že se o něj zatím stát postará (viz kapitola 2.1 Charakteristika mikroregionu, nezaměstnanost). Nebo, jak tvrdí Kučera: „*lidé, kteří pracují již několik let jako osobní asistenti a tuto zkušenost mají, odcházejí z organizace, zapíší se na úřad práce a poskytují tuto službu tzv. načerno*“ (Kučera, 2007).

Osobně vidím v naději především v mladých absolventech škol, kteří se z nějakého důvodu zatím nedostali na další studia, nebo nemají jinou nabídku práce. Mladí absolventi bývají více otevření novým věcem a mívají velmi dobrou schopnost učit se novému. Také je jistě nabídka osobní či pedagogické asistence aktuální pro mladé maminky po mateřské dovolené, které velmi často s obtížemi nacházejí své další uplatnění v práci.

Bohužel velmi často dochází k situacím, kdy z mnoha důvodů nemůže asistent práci vykonávat dlouhodobě. Vedle už výše popsaných rizik (burn out), je velmi palčivým problémem finanční ohodnocení asistenta. Každý člověk dokáže vyžít s minimem jen určitou dobu (viz kapitola 4.5 financování osobní asistence a kapitola 5. 4 financování asistenta pedagoga), to znamená, že práce jako osobní či pedagogický asistent nemusí být vnímána jako dlouhodobě perspektivní. Tak se dostáváme k dalšímu problému u těchto služeb. Zjednodušeně řečeno, jakmile asistent dosáhne praktických schopností správně vykonávat svoje zaměstnání (snadno vycítí a pozná potřeby svého klienta a správně je

vyplní), zjišťuje, že finanční prostředky nedostačují k uhrazení dalších potřeb (nájemné, půjčky, spoření...). Dle slov Moniky Bourové, ředitelky ze speciální školy pro děti s více vadami z Hradce Králové, je výše hrubé mzdy osobního asistenta 75 – 80 Kč/ 1 hod. (Bourová, 20. 7. 2009).

Jako další stinnou stránku vnímám podmínky při zaměstnávání asistenta pedagoga, kdy po schválení Královéhradeckým krajem (na základě doporučení speciálního pedagogického centra - SPC a zaměstnavatele, komise určí míru potřebnosti asistence) dostává asistent pracovní smlouvu na dobu určitou, tj. na 12 měsíců, takto zaměstnán může být pouze dvakrát a následně musí do práce nastoupit na dobu neurčitou. V případě, že se pak během pracovní doby změní podmínky (klesne míra potřebnosti pedagogické asistence) další náklady na uhrazení např. odstupného přejímá na sebe subjekt, který asistenta zaměstnává.

Dalším, jistě velmi diskutabilním problémem, je otázka vzdělávání jak osobních asistentů, tak i asistentů pedagoga. Dnes je možné absolvovat kurz jak pro osobní asistenci, tak pro asistenta pedagoga (pro oblast mikroregionu Novobydžovska je nejbližší vzdělávací středisko NIDV (národní institut dalšího vzdělávání) a DVPP (doplňkové vzdělávání pedagogických pracovníků) v Hradci Králové a v Praze IPPP (institut pedagogicko-psychologického poradenství), ceny se pohybují v rozmezí 5 000,- až 6 000,-. Absolvování kurzu zvyšuje nejen vzdělání absolventů těchto kurzů, ale asistenti tak získávají i na věrohodnosti při ucházení se o místo. Nelze se proto divit že 70% dotázaných upřednostňuje právě absolvování těchto kurzů. Osobně zastávám názor, že střední škola (nespecifikovaného zaměření) není dostatečným vzděláním pro vykonávání těchto služeb bez znalosti dané problematiky. Osobní asistence v mikroregionu Novobydžovsko se zatím nikde nevyskytuje, sociální odbor úřadu města Nový Bydžov je však připraven na požádání tuto službu zřídit (Ing. Lusková sociální odbor města Nový Bydžov, 10. 5. 2009). Pedagogickou asistenci zřizuje 20 % dotázaných zařízení, přičemž se jednalo o mateřské školy, jednu základní školu a školu praktickou.

Oslovené subjekty zřizující pedagogickou asistenci v největší míře upřednostňují absolvování kurzu pro asistenta pedagoga, v menší míře jsou ochotny zaměstnat asistenty se středoškolským vzděláním. Uchazeč o místo může využít inzerce, nebo úřadu práce, v největší míře zaměstnavatel preferuje osobní doporučení.

VI. Závěr

Osobní a pedagogická asistence značně pomáhá podporovat uživatele sociálních a vzdělávacích služeb. Její hlavní přínos spočívá v tom, že se nejedná o pomoc, ale o podporu. Člověk se znevýhodněním není odkázán na ústavní péči, ale může si svůj život řídit sám a ve svém přirozeném prostředí.

Asistence, podobně jako jiné pomáhající profese, je psychicky náročné zaměstnání. V české společnosti, není asistence jako profese příliš zavedená (na rozdíl od řady jiných států Evropy a v mnoha jiných vyspělých státech, kde je asistence více podporovaná). Dříve ji vykonávali spíše muži na civilní službě či dobrovolníci, rodinní příslušníci a přátelé lidí se znevýhodněním. Dnes se tyto profese formují, čemuž dopomáhá i vzdělávání asistentů. Jedná se o různé rekvalifikační kurzy a kurzy organizací, které se asistencí zabývají. Tyto pomáhající profese přebírají mnoho poznatků ze zavedenější vzdělávací, pečovatelské, a ošetrovatelské služby ale také ze sociální práce.

Důležitým úkolem v oblasti osobní a pedagogické asistence je pracovat na zlepšování pozice těchto profesí, snažit se o lepší finanční nastavení při hodnocení asistentů a podmínek nezbytných při realizaci těchto služeb.

Schopnost soucítění a ochota pomáhat patří mezi lidské vlastnosti, na kterých je potřeba neustále pracovat a neustále je rozvíjet. Pomáhat slabším, nebo znevýhodněným jedincům v naší společnosti dává smysl v životě nejen člověku samotnému, ale kultivuje společnost jako celek.

VII. Seznam literatury:

HENDL, J., *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. 278 s. ISBN 80-246-0030-7.

JESENSKÝ, J., JANIŠ, K., a kol. *Malý slovník pomáhajících profesí*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. 145 s. ISBN 80-7041-126-0.

KOPŘIVA, K., *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : Portál, 1997. 152 s. ISBN 80-7178-150-9.

KUBOVÁ L., *Alternativní komunikace, cesta ke vzdělávání těžce postižených dětí*. Praha: Tech-Market, 1996. ISBN 80-902134-1-3.

LAUDOVÁ L., *Augmentativní a alternativní komunikace*. Praha: Česká logopedie, 1994. ISBN 80-85801-54-X.

MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 287 s. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, Jana; KODYMOVÁ, Pavla. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O., *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 312 s. ISBN 80-7178473-7.

NOVOSAD, L., *Východiska a principy realizace služeb osobní asistence v ČR: uvedení do problematiky*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. 34 s. ISBN 80-7372-050-7.

PROUTY, G., van WERDE, D.; PÖRTNER, M. *Preterapie : navázání a udržení kontaktu s obtížně komunikujícími klienty*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 197 s. ISBN 80-7178-949-6.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

RHEINWALDOVÁ, E., *Novodobá péče o seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 86 s. ISBN 80-7169-828-8.

ROGERS, R., *Způsob bytí: klíčová témata humanistické psychologie z pohledu jejího zakladatele*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 296 s. ISBN 80-7178-233-5.

SOVÁK M., *Nárys speciální pedagogiky*. Praha, SPN, 1986. ISBN 80-8175-254-5.

ŠVACOVÁ, I., *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 184 s. ISBN 80-7178-506-7.

ÚLEHLA, I., *Umění pomáhat: učebnice metod sociální práce*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 128 s. ISBN 80-85850-69-9.

VARYŠOVÁ, B., *Reminiscenční terapie jako možnost komunikace s klientem v sociální práci*. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: sborník příspěvků z minikonference*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Katedra sociální práce a sociální politiky, 2005, s. 169-175. ISBN 80-86771-10-5.

VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vyd. Praha:Portál, 1999. 448 s. ISBN 80-71-78-214-

VÁGNEROVÁ, M., HADJ-MOUSSOVÁ Z., ŠTECH S., *Psychologie handicapu*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2000. 236 s. ISBN 80-7184-929-4.

Periodika

BALÁŽ, R., Co je a co není osobní asistence. *Vozíčkář: časopis nejen pro sedící*. 2006, roč. 15, č. 3, s. 21.

BALÁŽ, R., Osobní asistence dětem. *Vozíčkář: časopis nejen pro sedící*. 2006, roč. 15, č. 5, s. 22.

HRDÁ, J., Osobní asistence. *Éthum : bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. 2003, č. 38, s. 3 -100.

ŠTOČEK, M., *Rukojeť ředitelky mateřské školy pro školní rok 2009/2010*, aTre,v.o.s. 2009.

Internetové zdroje:

Centrum samostatného života n.o. *Všetko o osobnej asistencii : informácia pre všetkých, ktorí majú záujem dozvedieť sa viac o osobnej asistencii*. [online]. 2005 [cit. 2009-01-01]. Dostupné z: <<http://www.csz.sk>>.

Česko. Parlament ČR. *Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádí zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.* [online]. Sagit. 2006 [cit. 2009-01-01]. Dostupné z: <<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb06505&cd=76&typ=r>>.

Česko. Parlament ČR. *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách*. [online]. Sagit. 2006 [cit. 2009-01-01]. Dostupné z: <<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb06108&cd=76&typ=r>>.

HRDÁ, J., *Pečující on-line : Ethický kodex pracovníků osobní asistence*. 2005 [cit.2009-01-01]. Dostupné z: <<http://www.pecujici.cz/priruckyonline-detail.shtml?x=1623260>>.

HRDÁ, J., *Pečující on-line : osobní asistence: příručka postupů a rad pro klienty*. [online]. [cit. 2009-01-01]. Dostupné z: <<http://www.Pecujici.cz/priruckyonline.shtml?x=203533>>.

[www. ippp.cz](http://www.ippp.cz)

[www.mikroregionnovobydzovsko. cz](http://www.mikroregionnovobydzovsko.cz)

MÜLLNER, J., *Informace mšmt k zabezpečení vzdělávání dětí a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami s podporou asistence.*

Dostupné na: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/informace-msmt>

KUČERA, J., *Pohoda – help.* Praha 13. 8. 2007 [cit. 2009-10-08]. Dostupné z:

<http://www.pohoda->

[help.cz/index.php?cmd=page&id=80&list=7&rubricID=1&articleID=26](http://www.pohoda-help.cz/index.php?cmd=page&id=80&list=7&rubricID=1&articleID=26)

RATZKA, A., *What is Independent Living : promoting disabled people's self-determination.* [online]. The Independent Living. 2006 [cit. 2009-01-01].

Dostupné z: <<http://www.independentliving.org> >.

VIII. Seznam obrázků a grafů

Tabulka č. 1

Tabulka č. 2

Graf č. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

Podrobná mapa mikroregionu Novobydžovsko – mapač.1

IX. Seznam příloh:

1. Ukázka dotazníku
2. Mapa okolí města Nový Bydžov – mapa č. 2
3. Osnova studia pro asistenta pedagoga
4. Formulář žádosti o pedagogickou asistenci

1. Dotazník

Vážení,

rád bych vás touto cestou požádal o spolupráci na výzkumu zaměřeném na možnosti osobní a pedagogické asistence v mikroregionu Novobydžovsko. Tento výzkum je součástí mé diplomové práce na Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy. Výstupem výzkumu bude přehled informací týkajících se poskytování této sociální služby. Pro kompletní přehled je nutné oslovit co nejvíce institucí, proto se obracím také na vás. Věřím, že mé úsilí podpoříte a za spolupráci vám děkuji.

Bc. Michal Pavelka

FTVS UK Praha

Obor: Tělesná a pracovní výchova zdravotně postižených

.....
...

Otázka č. 1: *Máte ve svém zařízení zkušenosti s podporou nebo vzděláváním osob se zdravotním postižením?*

ano

ne

Otázka č. 2: *S jakými klienty se nejčastěji v rámci své činnosti nejčastěji setkáváte?*

a) tělesné postižení

b) zrakové postižení

c) sluchové postižení

d) mentální postižení

e) psychické onemocnění

f) kombinované postižení

g) senioři

Otázka č. 3: *Se kterým typem osobní asistence máte ve vašem zařízení zkušenost:*

a) osobní

b) pedagogická

c) obě

d) žádná

Otázka č. 4: *Zaměstnáváte osobního nebo pedagogického asistenta (asistenty) ?*

ano

ne

Otázka č. 5: *Jakým způsobem vyhledáváte a oslovujete potenciální zájemce o práci osobního asistenta nebo asistenta pedagoga?*

- a) úřad práce**
- b) inzerát**
- c) na doporučení**
- d) klient si asistenta vybírá sám**
- e) jiný způsob:**

Otázka č. 6: *Jaké máte požadavky na uchazeče o práci osobního asistenta (OA) nebo asistenta pedagoga (PA)?*

- a) absolvování odborného kurzu pro OA, PA**
- b) SŠ**
- c) VOŠ**
- d) VŠ**
- e) jiné**

Otázka č. 7: *Myslíte, že přítomností asistenta pedagoga se zlepší výuka dítěte (děti) se specifickými vzdělávacími potřebami?*

- a) určitě ne**
- b) spíše ne**
- c) nevím**
- d) spíše ano**
- e) určitě ano**

Otázka č. 8: *Vnímáte osobní asistenci jako potřebnou sociální službu?*

- a) určitě ne**
- b) spíše ne**
- c) nevím**
- d) spíše ano**
- e) určitě ano**

Otázka č. 9: *Jaká vidíte negativa u zřizování pedagogické, či osobní asistence?*

- a) nekvalifikovaní uchazeči**
  - b) nedostatek uchazečů**
  - c) problém s financováním asistenta**
  - d) jiná**
- .....

1. Mapa okolí města Nový Bydžov

mapa č. 2

3. Osnova studia pro asistenta pedagoga

Institut
pedagogicko-psychologického poradenství ČR,
školské poradenské zařízení a zařízení pro další
vzdělávání pedagogických pracovníků

Novoborská 372,
190 00 Praha 9

<http://www.ippp.cz>
sekretariat@ippp.cz

IČO: 496 28 518
Tel: 283 882 296

Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR
školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
(IPPP ČR) pořádá

Studium pedagogiky pro asistenty pedagoga žáků se zdravotním postižením

Cíl – realizace studia pro 20 zájemců s ukončeným středním vzděláním k získání odborné kvalifikace podle § 20 písm. d) zákona č. 563/2004 Sb. k výkonu činnosti asistenta pedagoga.

Základní charakteristika studia

AKREDITOVANÉ STUDIUM zahrnuje 100 hodin přímé výuky (přednášky, semináře, praktická cvičení). Oproti hodinové dotaci (80 hodin) dané standardem Studia pedagogiky v tomto vzdělávacím programu je navýšena hodinové dotace, a to zejména v modulu Speciální pedagogika, který považujeme za podstatný pro tuto cílovou skupinu.

Studium bude ukončeno testem, ústní zkouškou před komisí a obhajobou závěrečné písemné práce. Po úspěšném složení zkoušky a obhajobě písemné práce získá absolvent osvědčení.

Studium se uskuteční v prostorách IPPP ČR, zahájení v dubnu 2009, bude naplánováno ve dvou až tří denních blocích (čtvrtek, pátek, sobota 1 - 2x za měsíc, možnost ubytování přímo v IPPP ČR).

Studium se realizuje s poskytnutím dotace MŠMT.

Struktura studia:

Modul I. Základy pedagogiky

Základy obecné pedagogiky

Pedagogika (praxe a věda, předmět, moderní pedagogika, základní pojmy); soudobé teorie vzdělávání; vzdělávání a učení; obsah vzdělání; osobnostní a kvalifikační předpoklady pedagogické profese.

Modul II. Základy psychologie pro pedagogy

Vybraná témata obecné psychologie, psychologie osobnosti a vývojové psychologie

Poznávání a jeho ontogenetický vývoj (vnímání, myšlení, řeč, tvořivost); proces učení a jeho ovlivňování, sociální učení; změny psychiky v období dětství a mládí; faktory psychického vývoje; rozvíjení schopností, dovedností, znalostí a vlastností osobnosti v období dětství a mládí; utváření psychiky v období relativní stálosti u dospělého jedince; vývojové podstatné sociální vztahy. Sociální interakce a sociálně psychologické profesní dovednosti pedagoga. Obecné sociálně-psychologické profesní dovednosti pedagoga; sebepoznávání, sebereflexe a poznávání druhých; komunikace (pedagog - žák, pedagog - rodič, pedagog - pedagog); konflikty a jejich zvládání; zpětná vazba.

Modul III. Základy speciální pedagogiky

Základní teoretická východiska a současné trendy speciální pedagogiky; právní rámec problematiky; rodina a dítě se speciálními vzdělávacími potřebami; možnosti vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami; druhy zdravotního postižení; možnosti výchovy a vzdělávání, podmínky a prostředky rozvoje dětí se speciálními vzdělávacími potřebami; rozvojové a podpůrné mechanismy, modely začlenění dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do pedagogického procesu.

Rozšířeno o témata:

Základní poznatky z oblasti psychologie žáka se zdravotním postižením. Komplexní péče a podpora žáka a jeho rodiny – péče zdravotní, sociální, pedagogická, spolupráce a koordinace péče. Komunikace, metody a formy podpory při vzdělávání: žáka se zrakovým postižením, žáka se sluchovým postižením, žáka s tělesným postižením, žáka s mentálním postižením, žáka s autismem, žáka se SPUCH, žáka s těžkým a kombinovaným postižením.

4. Formulář žádosti o pedagogickou asistenci

ŽÁDOST O SOUHLAS SE ZŘÍZENÍM PRACOVNÍHO MÍSTA ASISTENTA PEDAGOGA

PRO ŠKOLNÍ ROK 2009/2010 PRO DĚTI A ŽÁKY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

v souladu s ustanovením § 16 odst. 9 a 10 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
a § 7 odst. 2 vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

individuální integrace do běžné třídy
speciální třídě

skupinová integrace ve

Termín pro podání žádosti: 4. 5. 2009

!!! UPOZORNĚNÍ – PRO ASISTENTA PEDAGOGA, JENŽ BYL VYKÁZÁN NA VÝKAZE R 13-01 O ŘEDITELSTVÍ ŠKOL PODLE STAVU K 30. 9., JE POTŘEBA SOUHLAS KRAJSKÉHO ÚŘADU (§ 16 ODST. 9 A 10 ZÁKONA Č. 561/2004 SB.) !!!

I.

NÁZEV ŽÁDAJÍCÍ ŠKOLY		
POČET TŘÍD CELKEM	POČET ŽÁKŮ CELKEM	Z TOHO SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

II.

JMÉNO ŽÁKA, PRO NĚJŽ JE ŽÁDÁNO O ZŘÍZENÍ FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA		
ÚDAJE PRO ŠKOLNÍ ROK 2009/2010		
TŘÍDA, DO NÍŽ BUDE ŽÁK ZAŘAZEN/ DATUM NAROZENÍ U MŠ	POČET ŽÁKŮ VE TŘÍDĚ, DO NÍŽ BUDE ŽÁK ZAŘAZEN	POČET VYUČOVACÍCH HODIN ŽÁKA TÝDNĚ

III.

ODBORNÝ POSUDEK VYSTAVIL (UVEĎTE PŘÍSLUŠNÉ ŠKOLSKÉ PORADENSKÉ ZAŘÍZENÍ)	
DATUM VYSTAVENÍ POSUDKU	DOBA PLATNOSTI POSUDKU
DRUH POSTIŽENÍ ŽÁKA PODLE VÝKAZU S 3, ODDÍLU IX. / DRUH SP. TŘÍDY DLE ODDÍLU XIII. (NAPŘ. MENTÁLNÍ, S VÍCEVADAMI...)	
CÍLE, KTERÝCH CHCE ŘEDITEL ŠKOLY ZŘÍZENÍM FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA DOSÁHNOUT, ZDŮVODNĚNÍ POTŘEBY JEJÍHO ZŘÍZENÍ	

IV.

NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ ASISTENTA PEDAGOGA (ZAŠKRTNĚTE)		
☐ ZÁKLADNÍ	☐ STŘEDNÍ S VÝUČNÍ LISTEM	
☐ STŘEDNÍ S MATURITOU	☐ VYŠŠÍ ODBORNÉ (VOŠ)	
☐ VYSOKOŠKOLSKÉ		
PLATOVÉ ZAŘAZENÍ ASISTENTA PEDAGOGA	PLATOVÁ TŘÍDA	ÚVAZEK (V % NEBO DES. ČÍSLO)
	PLATOVÝ STUPEŇ	

PŘÍLOHA K ŽÁDOSTI PRO NOVÉHO ASISTENTA:
PEDAGOGA

NÁPLŇ PRÁCE ASISTENTA

PŘÍLOHA K ŽÁDOSTI PRO NOVÉHO ASISTENTA NEBO ZMĚNY DÍTĚTE ČI ŽÁKA:
POSUDKU

KOPIE DOPORUČUJÍCÍHO

.....
.....

datum
školy/zařízení

podpis ředitele(ky)